

## पक्ष्याचे गाणे

अँथनी डिमेलो एस्. जी.

मराठी अनुवाद- डॉ. वृषाली देहाडराय

हे पुस्तक धार्मिक व अधार्मिक अशा सर्व प्रकारच्या लोकांकरता लिहिलेले आहे. पण मी कॅथॉलिक चर्चचा धर्मगुरू आहे ही बाब मी वाचकांपासून लपवू इच्छित नाही. मी अनेक ख्रिश्चनेतर व अधार्मिक अशा गूढ अध्यात्मिक परंपरांचा अनुभव घेतला. त्या परंपरांचा माझ्यावर सखोल परिणाम झाला आहे. तरीही मी पुन्हा माझ्या चर्चच्याच आश्रयाला येतो. कारण ते माझे अध्यात्मिक घर आहे. जरी मी त्याच्या मर्यादा आणि संकुचितपणाशी पूर्णपणे परिचित असलो आणि त्याबद्दल मला संकोच वाटत असला तरी मी हे पुस्तक कृताज्ञतापूर्वक चर्चलाच अर्पण करतो. कारण आज मी जो कोणी आहे तो त्याच्यामुळेच आहे.

प्रत्येक व्यक्तीला गोष्टी ऐकायला आवडतात. या पुस्तकात तुम्हाला अनेक गोष्टी वाचायला मिळतील. बौद्ध, ख्रिश्चन, झेन, यहूदी, रशियन, चिनी, हिंदू, सुफी. काही गोष्टी प्राचीन आहेत तर काही समकालीन.

या सगळ्या गोष्टींचे एक वैशिष्ट्य आहे. जर त्या एका ठराविक प्रकारे वाचल्या तर त्यामुळे व्यक्तीचा अध्यात्मिक विकास होईल.

### या गोष्टी कशा प्रकारे वाचाव्यात ?

या गोष्टी वाचण्याचे तीन मार्ग आहेत.

१. एखादी गोष्ट एकदा वाचा. त्यानंतर पुढची गोष्ट वाचा. या प्रकारच्या वाचनामुळे तुमचे मनोरंजन होईल.
  २. एखादी गोष्ट दोनदा वाचा. तिच्यावर विचार करा. ती आपल्या आयुष्यावर लागू करून बघा. यामुळे तुम्हाला ईश्वराच्या अस्तित्वाचा अनुभव येईल. ही क्रिया गटात करून प्रत्येकाने या गोष्टीबाबत आपले मत व्यक्त केल्यास तुमचा एक अध्यात्मिक गट तयार होईल.
  ३. तुम्ही एखाद्या गोष्टीवर विचार करून झाल्यावर ती गोष्ट पुन्हा वाचा. आपल्या आत एक निरवता निर्माण करा. त्यामुळे तुम्हाला त्या गोष्टीचा सखोल अर्थ समजेल. या अनुभवातून तुम्हाला शब्दांच्या आणि विचारांच्या पलीकडची एक गूढ अनुभूती मिळेल.
- किंवा ती गोष्ट दिवसभर आपल्या बरोबर वागवा. तिचा गंध आणि माधुर्य याने स्वतःला झपाटून द्या. मेंदूऐवजी तिचा तुमच्या हृदयाशी संवाद होवू द्या. त्यामुळे तुमच्यातील गूढत्व जागे होईल. हे गूढत्व जागृत होण्याच्या उद्देशानेच यापैकी बहुतेक गोष्टी सांगितल्या गेल्या होत्या.

### खबरदारी

बहुतेक गोष्टींच्या शेवटी एक प्रतिक्रिया दिलेली आहे. तुम्ही साधारण ज्या प्रकारची प्रतिक्रिया द्याल त्याच प्रकारची ही एक प्रातिनिधिक प्रतिक्रिया आहे. तुम्ही स्वतःची अशी एक प्रतिक्रिया द्या. पुस्तकात दिलेल्या प्रतिक्रियांशी स्वतःला सीमित ठेवू नका. इतरांच्या कल्पना कशाला उधार घ्यायच्या?

स्वतःला सोडून इतर कोणावर (धर्मगुरू, मुल्ला, चर्च, शेजारी) ही गोष्ट लागू करून बघू नका. जर असा केलत तर तुम्हाला त्रास होईल. यापैकी प्रत्येक गोष्ट तुमच्या स्वतःबद्दल आहे. इतरांबद्दल नाही.

ज्यावेळी हे पुस्तक तुम्ही प्रथम वाचाल तेव्हा पुस्तकात दिलेल्या क्रमानेच गोष्टी वाचा. जर कोणत्याही क्रमाने या गोष्टी वाचल्या तर त्यातील आशय आणि शिकवण सार्थ ठरणार नाही.

### शब्दार्थ –

थिओलॉजी – दैवत्वाच्या गोष्टी सांगण्याची व ऐकण्याची कला

मिस्टीसिझम – या प्रकारच्या कथांचा गूढ अर्थ हृदयपरिवर्तन होईपर्यंत तपासून बघण्याची व अनुभवून बघण्याची कला

## स्वतःचे फळ स्वतः खा

एकदा एका शिष्याने तक्रार केली,

“तुम्ही आम्हाला गोष्टी सांगता पण त्याचा अर्थ कधी सांगत नाही.”

गुरु म्हणाले, “तुम्हाला एखाद्याने फळ दिले. पण देण्याच्या आधी ते दाताने उष्टावून दिले तर कसे वाटेल?”

## महत्वाचा फरक

एकदा सुफी ओवैसला कोणीतरी विचारले,

“तुम्हाला दयाबुद्धीने वागल्यामुळे काय मिळाले?”

त्यांनी उत्तर दिले, “ज्यावेळी मी सकाळी उठल्यावर एखाद्या माणसाला तो संध्याकाळपर्यंत जगणार आहे की नाही माहीत नसते त्याच्यासारखे वाटते.”

प्रश्नकर्त्याने पुन्हा विचारले, “पण ही गोष्ट प्रत्येकालाच माहीत असते नाही का?”

ओवैस म्हणाले,

“त्यांना हे नक्कीच माहीत असते पण त्याच्यापैकी सगळ्यांनाच त्याची अनुभूती होत नाही.”

‘मद्य’ या शब्दामुळे कोणी झिंगत नाही.

## पक्ष्याचे गाणे

शिष्यांच्या मनात ईश्वराशी संबंधित अनेक प्रश्न होते.

गुरु म्हणाले, “ईश्वराला कोणीही ओळखत नाही. त्याच्याबद्दलचे प्रत्येक विधान, तुझ्या प्रश्नाचे प्रत्येक उत्तर म्हणजे सत्याचा विपर्यास आहे.”

हे ऐकून शिष्य बुचकळ्यात पडला.

“मग तुम्ही त्याच्याबद्दल बोलताच कशाला?”

“पक्षी का गातो?” गुरु म्हणाले.

“कारण त्याच्याकडे बोलण्याजोगे शब्द नसतात पण त्याच्याकडे गाणे असते.”

विद्वानाचे शब्द समजून घ्या. गुरुचे शब्द समजून घ्यायचे नसतात. जसा आपण झाडांमधून वाहणाऱ्या वाऱ्याचा नी नदीचा आवाज ऐकतो आणि पक्ष्याचे गाणे ऐकतो तसेच गुरुंचे बोलणे ऐका. त्यामुळे हृदयात जे काही जागे होईल ते ज्ञानाच्या पलीकडचे असेल.

## डंख

एका संत व्यक्तीला मुंग्यांची भाषा बोलण्याचे वरदान मिळाले. ते एका विद्वान वाटणाऱ्या मुंगीकडे गेले आणि तिला विचारले, “देव कसा दिसतो? तो थोड्याफार प्रमाणात मुंग्यांसारखा दिसतो का?”

विद्वान मुंगीने उत्तर दिले, “देव? अजिबातच नाही. हे बघा, आम्हा मुंग्यांना केवळ एकच डंख असतो, तर देवाला दोन असतात.

उपसंहार

स्वर्ग कसा आहे असे विचारल्यावर विद्वान मुंगीने गांभीर्याने उत्तर दिले, “तिथे आम्ही देवासारखेच असू. आम्हालाही दोन डंख असतील, पण थोडे लहान असतील.”

तेव्हापासून धार्मिक विचारांच्या पंथांमध्ये हा प्रक्षोभक विवाद चालू आहे की स्वर्गातील मुंग्याच्या शरीरावर हा दुसरा डंख नेमका कुठे आहे?

## हत्ती आणि उंदीर

जंगलातल्या तलावात एक हत्ती मजेत डुंबत होता. तेव्हा तिथे एक उंदीर आला आणि हत्तीने ताबडतोब तलावाच्या बाहेर यावे म्हणून त्याच्या मागे लागला.

“मी नाही येणार.” हत्ती म्हणाला.

“तू आत्ताच्या आत्ता बाहेर ये.” उंदीर म्हणाला.

“का?”

“ते मी तुला तू तलावाच्या बाहेर आल्यावरच सांगेन.”

“मग मी मुळीच बाहेर येणार नाही.”

शेवटी तो एकदाचा बाहेर येवून उंदराच्या समोर उभा राहीला आणि म्हणाला, “बर आता सांग की तुला मी कशासाठी बाहेर यायला हवे होते?”

“तू माझी पोहण्याची चड्डी घातली आहेस का ते मला बघायचे होते.” उंदीर म्हणाला.

ईश्वराविषयीच्या आपल्या कल्पनेच्या तुलनेत हत्ती उंदराच्या चड्डीत सहजतेने मावेल.

## शाही कबुतर

नसरुद्दीनला राजाचा पंतप्रधान म्हणून नेमण्यात आले. एकदा राजवाड्यातून फिरत असताना त्याला शाही ससाणा दिसला.

नसरुद्दीनने यापूर्वी कधीच याप्रकारचे शाही कबुतर बघितले नव्हते. तेव्हा त्याने कात्री घेतली आणि त्याचे पंजे, पंख आणि चोच कापून लहान केली.

“आता तू एक चांगल्या पक्ष्यासारखा दिसतोस.” तो म्हणाला. “तुझ्या मालकाने तुझ्याकडे दुर्लक्षच केले होते.”

“तुम्ही वेगळे आहात म्हणजे तुमच्यात नक्कीच काहीतरी खोट असणार!”

### माश्याला माकडाकडून मुक्ती

“अरे बापरे. तू हे काय करतो आहेस?” मी जेव्हा हे माकडाला विचारले तेव्हा त्याने पाण्यातून माशाला बाहेर काढून झाडावर ठेवले होते.”

“मी माशाला बुडण्यापासून वाचवतोय.” माकडाने उत्तर दिले.

जो सूर्य गरुडाला दृष्टी देतो तो घुबडाला आंधळा करतो.

### नदीमध्ये मीठ आणि कापूस

नसरुद्दीन मिठाचा बोजा बाजारात घेऊन चालला होता. त्याचे गाढव नदीत शिरले आणि सगळे मीठ विरघळून गेले. नदीच्या दुस-या काठावर पोचल्यावर पाठीवरचा बोजा हलका झाल्याच्या आनंदात गाढव गोलगोल फिरू लागले. नसरुद्दीनला मात्र हे बघून राग आला.

पुढच्या बाजाराच्या दिवशी नसरुद्दीनने गाढवाच्या पाठीवर कापसाच्या गाठी लादल्या. नदीतून जाताना पाण्यात भिजलेल्या कापसाच्या वजनाने गाढव बुडता बुडता वाचला.

“आता बघ.” मुल्ला हसत म्हणाला. “आता तुला चांगला धडा मिळाला आहे. त्यामुळे नदीतून प्रत्येक वेळी जाताना मला काय मिळेल याचा विचार तू करशील.”

दोन व्यक्ती धर्म या विषयात शिरल्या. एक तरला तर दुसरा बुडला.

### गाढवाचा शोध

गाढवावर बसून गावातल्या रस्त्यांवरून दौडत जाणा-या मुल्ला नसरुद्दीनला बघून सगळे गावकरी धास्तावले.

“तुम्ही कोठे चालला आहात?” त्यांनी विचारले.

“मी माझे गाढव शोधतो आहे.” मुल्लाने वेगात जाताना सांगितले.

झेन गुरु रिन्झाई एकदा त्यांचे शरीर शोधत होते. हे बघून त्यांच्या अज्ञानी शिष्यांचे अपार मनोरंजन झाले.

कधी कधी असे लोकही भेटतात जे देवाला शोधत असतात.

## खरे अध्यात्म

एकदा गुरुंना कोणीतरी विचारले, “अध्यात्म म्हणजे नेमके काय?”

ते म्हणाले, “जे आंतरिक बदल घडवून आणते ते म्हणजे अध्यात्म.”

“पण मी प्राचीन गुरुंनी दिलेल्या पारंपरिक पद्धती वापरल्या तर ते अध्यात्म नाही का?”

“जर ते तुझ्यासाठी योग्य काम करत नसेल तर ते अध्यात्म नाही. जर घोंगडी शरीर उबदार ठेवण्याचे काम करत नसेल तर ती घोंगडीच नाही.”

“म्हणजे अध्यात्म बदलत जाते का?”

माणसे बदलतात आणि त्यांच्या गरजाही बदलतात. त्यामुळे पूर्वी जे आध्यात्म होते ते आता नाही. अध्यात्माच्या नावाखाली जे काही आपल्यापुढे येते ते केवळ पूर्वीच्या पद्धतीची नोंद.

कोटात नीट बसण्यासाठी माणसाची काटछाट करू नका.

## छोटा मासा

“माफ करा.” समुद्रातला मासा म्हणाला, “तुम्ही माझ्यापेक्षा मोठे आहात त्यामुळे तुम्ही मला सांगू शकाल का की ‘महासागर’ नावाची गोष्ट मला नेमकी कुठे मिळेल?”

म्हातारा मासा म्हणाला, “तू आत्ता ज्याच्यात आहेस तोच तर महासागर आहे.”

“काय हा? पण हे तर फक्त पाणी आहे. मी तर महासागर शोधतो आहे.” छोट्या माशाने उदास होऊन म्हटले आणि तो समुद्र शोधायला दुसरीकडे निघून गेला.

संन्याशाची वस्त्र घालून तो गुरूकडे आला. तो संन्याशांच्या भाषेत म्हणाला, “कित्येक वर्षांपासून मी ईश्वराला शोधतो आहे. जिथे जिथे तो असण्याची शक्यता होती अशा सर्व ठिकाणी मी त्याला शोधले – पर्वतशिखरांवर, वाळवंटाच्या भव्यतेमध्ये, मठाच्या निरवतेत आणि गरिबांच्या झोपडीत.”

“मग भेटला का तुला देव?” गुरुंनी विचारले. “नाही. मला नाही भेटला. तुम्हाला?”

गुरु बिचारे काय बोलणार? मावळत्या सूर्याच्या सोनेरी कीरणांनी खोली झळाळून निघाली होती. वडाच्या झाडावर शेकडो चिमण्या चिवचिवत होत्या. हमरस्त्यावरचा रहदारीचा आवाज दूरवरून येत होता. एक डास गुणगुण करत डंख करण्याच्या तयारीत होता. .... आणि तरीही हा तिथे बसून म्हणत होता की त्याला देव भेटला नाही.

थोड्या वेळाने तो तिथून निराश होऊन इतर ठिकाणी शोधायला निघून गेला.

छोट्या माशा, शोध घ्यायचे थांबव. तिथे शोधण्यासारखे काहीच नाही. तूला फक्त नीट बघायचे आहे.

## त्या पक्ष्याचे गाणे ऐकलेत का?

ईश्वर व निर्मिती यांच्यातील संबंधांचे वर्णन करण्यासाठी हिंदू भारताने एक सुंदर कल्पना मांडली आहे. त्याची निर्मिती 'नृत्य' आहे. तो नर्तक आहे आणि नृत्य ही त्याची निर्मिती आहे. नृत्य आणि नर्तक या दोन गोष्टी वेगळ्या आहेत तरीही नृत्याला नर्तकापेक्षा वेगळे अस्तित्व नाही. तुम्हाला आवडले म्हणून खोक्यात घालून तुम्ही ते घरी नेऊ शकत नाही. ज्या क्षणी नर्तक थांबतो, त्या क्षणी नृत्याचे अस्तित्व नाहीसे होते. ईश्वराचा शोध घेताना आपण खूप विचार करतो, खूप चिंतन करतो, खूप बोलतो. ज्यावेळी आपण ज्याला निर्मिती म्हणतो अशा नृत्याकडे बघतो, तेव्हासुद्धा आपण पूर्णपणे विचारच करत असतो, बोलत असतो (स्वतःशी आणि इतरांशी), चिंतन करत असतो, विश्लेषण करत असतो. शब्द आणि गोंगाट. शांत राहा आणि नृत्यावर विचार करा. फक्त पहा – तारा, फुल, सुकलेले पान, पक्षी, दगड - नृत्याच्या कोणत्याही अंगाकडे पहा. ऐका, वास घ्या, स्पर्श करा आणि बहुतेककरून तुम्हाला त्यातूनच नार्ताकाचे दर्शन होईल.

शिष्य सतत गुरूंकडे तक्रार करायचा, "झेनचे अंतिम रहस्य तुम्ही माझ्यापासून दडवून ठेवत आहात." गुरूंनी हे नाकारले पण शिष्याने ते मानले नाही.

एक दिवस दोघेजण डोंगरावर भटकत होते.

"तुला पक्ष्याच्या गाण्याचा आवाज ऐकू येतो आहे का?"

"हो." शिष्य म्हणाला.

"मग तुला आता कळलेच असेल की मी तुझ्यापासून काहीच लपवलेले नाही."

"हो."

जर तुम्हाला खरोखरच पक्ष्याचे गाणे ऐकायला येत असेल, जर तुम्हाला खरोखरच वृक्ष दिसला असेल..... तर तुम्हाला जे समजेल ते शब्दांच्या आणि कल्पनांच्या पलीकडचे असेल.

काय म्हणालात तुम्ही? तुम्हाला डझनावारी पक्ष्यांचे गाणे आणि शेकडो वृक्ष दिसत आहेत? तुम्ही खरोखरच झाड पाहीलत का त्याचं नाव पाहीलत? जर झाडाकडे पाहील्यावर तुम्हाला ते दिसले असेल तर तुम्हाला खरे तर ते झाड नाही दिसले. जर झाडाकडे पाहीलत आणि तुम्हाला चमत्कार दिसला तर फार तर तुम्हाला ते झाड दिसले असे म्हणता येईल. पक्ष्यांचे संगीत ऐकल्यावर तुमचे हृदय निःशब्द आश्चर्याने भरून जात नाही का?

## मी लाकूड तोडतो

झेन गुरूंना आत्मज्ञान झाल्यावर ते साजरे करण्यासाठी त्यांनी खालील ओळी लिहील्या-  
किती आश्चर्यकारक गोष्ट आहे:

मी लाकूड तोडतो!

विहीरीतून पाणी काढतो!"

आत्मज्ञान झाल्याने खरे तर काही बदलत नाही. झाड हे अजूनही झाडच आहे, लोक पूर्वी जसे होते तसे आत्ताही आहेत आणि तुम्हीही पूर्वी जसे होतात तसे आहात. तुम्ही पूर्वीसारखेच चिडचिडे, संयमी, हुशार किंवा मूर्ख असता. फक्त एकच बदल म्हणजे तुम्ही सर्व गोष्टींकडे एका वेगळ्या दृष्टीकोनातून बघता. तुम्ही सगळ्यापासून दूर होता. तुमचे हृदय विस्मयाने भरून जाते.

चिंतनाचे सार आहे – विस्मयाची जाणीव.

चिंतन हे परमानंदापेक्षा भिन्न असते. परमानान्दामुळे तुम्ही दूर जाऊ लागता. मात्र आत्मज्ञान मिळालेली व्यक्ती लाकूड तोडणे आणि विहीरीतून पाणी काढणे चालूच ठेवते. चिंतन हे सौंदर्यदृष्टीहून भिन्न असते. एखादी सुंदर चित्रकृती किंवा सूर्यास्त पाहून सौंदर्याची अनुभूती होते तर चिंतनामुळे विस्मय निर्माण होतो मग तो दगड बघून होतो का सूर्यास्त बघून याने काही फरक पडत नाही.

हा बालकांचा विशेष अधिकार आहे. ते कायम विस्मयावस्थेत असतात. त्यामुळे ते ईश्वराच्या साम्राज्यात सहज प्रवेश करू शकतात.

## बांबू

ब्राऊनी, आमचा कुत्रा झाडाकडे बघत बसला होता. कान टवकारलेले. शेपटी जोरजोरात हलत होती. तो एका माकडाकडे बघत होता. त्याच्या जाणीवेत एकच विषय होता – माकड. कोणत्याही विचाराने त्याची एकाग्रता भंग झाली नाही. उद्याच्या काळजीनेही नाही. ब्राऊनीसारखा चिंतक मी आजवर पाहिला नाही.

मांजराला खेळताना पाहून यापैकी काही गोष्टींचा अनुभव तुम्ही स्वतः घेतला असेल.

चिंतनाचा आतापर्यंतच्या मला माहित असलेल्या सूत्रांपैकी सर्वश्रेष्ठ सूत्र इथे दिले आहे. सर्वस्वी वर्तमानात राहा. भविष्याबाबतीतला प्रत्येक विचार सोडून द्या. भूतकाळासंबंधित प्रत्येक विचार काढून टाका. प्रत्येक कल्पना आणि संबोध सोडून द्या आणि वर्तमानात या. चिंतन आपोआप सुरु होईल.

अनेक वर्षांच्या शिक्षणानंतर शिष्याने गुरूंना विनंती केली की त्याला आत्मज्ञान मिळवून द्यावे. गुरू त्याला बांबूच्या बनावत घेऊन गेले आणि म्हणाले, "हे बांबू बघितलेस किती उंच आहेत ते?"

तो दुसरा बांबू बघ, कीती छोटा आहे?



आणि शिष्याला आत्मज्ञान झाले.

असे म्हटले जाते की बुद्धाने आत्मज्ञान प्राप्त होण्यासाठी त्याकाळी भारतात उपलब्ध असलेल्या सर्व प्रकारच्या तपसाधनांचे अनुसरण करून बघितले. पण ते व्यर्थ ठरले. एके दिवशी तो बोधीवृक्षाखाली बसला आणि त्याला आत्मज्ञानाची प्राप्ती झाली. आत्मज्ञानाचे हे रहस्य त्याने आपल्या शिष्यांना सांगितले. ते शब्द अजाण व्यक्तीला चमत्कारिक वाटतील: “ज्या वेळी तुम्ही दीर्घ श्वास घेता त्यावेळी हे भिक्षुंनो, त्या दीर्घ श्वासाची जाणीव होऊ द्या. भिक्षुंनो, ज्यावेळी तुम्ही उथळ श्वास घेता त्यावेळी त्या उथळ श्वासाची जाणीव होऊ द्या आणि भिक्षुंनो, ज्यावेळी तुम्ही मध्यम श्वास घेता त्यावेळी त्या मध्यम श्वासाची जाणीव होऊ द्या.” जाणीव, ध्यान आणि तन्मयता.

अशा प्रकारची तन्मयता बालकांमध्ये बघायला मिळते. म्हणून ती ईश्वराच्या साम्राज्याजवळ असतात.

### निरंतर जागरूकता

आपल्या गुरुबरोबर कमीत कमी दहा वर्षे राहिल्याशिवाय कोणताही ज्ञेन विद्यार्थी इतरांना अध्यापन करण्याची कल्पनाही करू शकत नाही.

टेनोने शिकाऊ उमेदवार म्हणून दहा वर्षे पूर्ण केल्यावर त्याला शिक्षकाचा दर्जा मिळाला.

एके दिवशी तो त्याचे गुरु नान-इन यांना भेटायला गेला. त्या दिवशी पाऊस पडत होता म्हणून त्याने लाकडी खडावा घातल्या आणि छत्री घेतली.

तो आत गेल्यावर नान-इन त्याचे स्वागत करत त्याला म्हणाले, “तू तुझ्या लाकडी खडावा आणि छत्री बाहेर व्हराड्यात ठेवून आला आहेस. हो ना? सांग बर, तू छत्री खडावांच्या उजवीकडे ठेवली आहेस की डावीकडे?”

उत्तर माहीत नसल्यामुळे टेमो लज्जित झाला. त्याच्या लक्षात आले की त्याच्यामध्ये जाणीवेची उणीव आहे. म्हणून तो नान-इनचा विद्यार्थी झाला आणि निरंतर जाणीव प्राप्त करण्यासाठी अजून दहा वर्षे सातत्याने मेहनत घेतली.

जी व्यक्ती सतत जागरूक असते, जी व्यक्ती प्रत्येक क्षणी भानावर असते तिला गुरु उपकृत करतात.

### वर्तमान क्षणाचे पावित्र्य

बुद्दाला एकदा कोणीतरी विचारले, “माणूस पवित्र कसा होतो?” त्यांनी उत्तर दिले, “प्रत्येक तास हा ठराविक सेकंदांमध्ये विभागलेला असतो आणि प्रत्येक सेकंद काही क्षणांमध्ये. जो प्रत्येक सेकंदाच्या हर एक क्षणी भानावर असतो तो पवित्र.”

एका जपानी योद्ध्याला शत्रूंनी पकडले आणि तुरुंगात टाकले. दुसऱ्या दिवशी आपला नक्की छळ करतील या भीतीने रात्री त्याला झोप येईना.

तेव्हा त्याला त्याच्या गुरूंचे शब्द आठवले, “उद्याचा दिवस खरा नाही. आत्ताचा क्षण फक्त खरा आहे.”

तेव्हा तो वर्तमानात आला आणि त्याला गाढ झोप लागली.

ज्या व्यक्तीवरची भविष्यकाळाची पकड हरवली आहे, हवेतल्या पक्ष्यासारखी आणि शेतात डोलणाऱ्या फुलांसारखी.

उद्याची कसली चिंता नाही. वर्तमानाचे पूर्ण भान. पावित्र्य.

### देवळातल्या घंटा

एका बेटावर एक देऊळ बांधले होते आणि त्यामध्ये हजारो घंटा लावल्या होत्या. मोठ्या आणि छोट्या घंटा, जगातल्या सर्वोत्तम कारागीरांनी बनवलेल्या. ज्यावेळी वारा वहायचा, वादळ व्हायचे त्यावेळी सर्व घंटा एका स्वरात वाजायच्या, ते ऐकणाऱ्याचे हृदय आनंदाने भरून जायचे.

पण काही शतकानंतर ते बेट महासागरात बुडाले आणि त्याच्याबरोबरच त्या घंटाही. एक प्राचीन आख्यायिकेप्रमाणे त्या घंटा अजूनही अविरतपणे वाजत आहेत आणि ज्याची ऐकायची इच्छा आहे त्याला त्या ऐकू येतात. या आख्यायिकेने एक तरुण प्रभावित झाला. या घंटांचा आवाज ऐकायचाच अशा निश्चयाने त्याने हजारो मैलांचा प्रवास केला. गुप्त झालेल्या बेटाच्या दिशेला तोंड करून तो कित्येक दिवस किनाऱ्यावर बसला आणि सर्व शक्तीनिशी ऐकण्याचा प्रयत्न केला. पण त्याला ऐकू आला तो फक्त लाटांचा आवाज. त्याने तो आवाज रोखण्याचा पूर्ण प्रयत्न केला. पण काही फायदा झाला नाही. जग जणू काही समुद्राच्या आवाजाने भरून गेले होते.

कित्येक दिवस तो प्रयत्न करत राहिला. ज्या ज्या वेळी गावातला पंडित या गूढ आख्यायिकेविषयी उत्साहाने बोलायचा तेव्हा ते ऐकताना हा निराश व्हायचा. पुन्हा उत्साहाने प्रयत्न करायचा. पण अनेक आठवडे प्रयत्न करूनही काहीच फायदा झाला नाही.

शेवटी त्याने प्रयत्न करणे थांबवायचे ठरवले. कदाचित त्या घंटांचा आवाज ऐकणे त्याच्या नशिबातच नव्हते. कदाचित ती आख्यायिका खरी नसावी. तो त्याचा शेवटचा दिवस होता. तो समुद्राचा, आकाशाचा, वाऱ्याचा आणि नारळाच्या झाडांचा निरोप घेण्यासाठी कीनाऱ्यावर गेला. तो वाळूत पहुडला आणि पहिल्यांदाच त्याला समुद्राचा आवाज ऐकायला आला.

हळूहळू तो त्या आवाजात इतका हरवून गेला. त्याला स्वतःची काही जाणीवच राहीली नाही इतकी शांतता त्या आवाजाने निर्माण केली. त्या निरव शांततेमध्ये त्याला ते ऐकायला आले – एका छोट्या घंटेचा आवाज, पाठोपाठ आणखी एक, आणखी एक आणि शेवटी त्या हजारो घंटांपैकी प्रत्येक घंटा सुरात वाजायला लागली. त्यामुळे त्या युवकाचे हृदय अतीव आनंदाने भरून गेले.

तुम्हाला त्या देवळातल्या घंटांचा आवाज ऐकायचा आहे का? समुद्राचा आवाज ऐका.

तुम्हाला ईश्वराचे ओझरते दर्शन हवे आहे का? सृष्टीकडे लक्षपूर्वक बघा.

### शब्दांनी मांस बनले

सेंट जॉनच्या बायबलमध्ये आपण वाचतो,

शब्दांचे मांस बनले आणि तो आपल्यात राहायला आला. त्याच्याद्वारे सर्व गोष्टी अस्तित्वात आल्या आहेत. त्याच्याशिवाय कोणत्याही गोष्टीची निर्मिती झाली नाही. ज्या गोष्टी अस्तित्वात आल्या त्या त्याच्या आयुष्याबरोबर जीवित झाल्या आणि त्याच लोकांच्या आयुष्याचा प्रकाश बनल्या. हा प्रकाश अंधाराला नाहीस करतो आणि अंधार प्रकाशाला कधीच नाहीसा करू शकत नाही. अंधारात एकाग्रतेने बघा. थोड्या वेळाने तुम्हाला काहीतरी दिसायला लागेल. त्याच्याकडे लक्षपूर्वक बघा. थोड्याच वेळात तुम्हाला त्याच्यात शब्द दिसायला लागतील. शब्दांचे मांस बनले. तो आपल्यात राहायला आला. आणि त्या मांसाचे पुन्हा शब्द बनवण्याचा प्रयत्न बंद करा. शब्द, शब्द, शब्द!

### मानवी प्रतिमा

ही एक प्राचीन हिंदू कथा आहे.

एका फुटलेल्या जहाजातून वाहत जाऊन एक व्यापारी श्रीलंकेच्या कीनाऱ्याला लागला. तिथे राक्षसांचा राजा बिभीषण राज्य करत होता. त्याला बघून बिभीषण अत्यानंदाने म्हणाला, “वा! हा माझ्या रामासारखा दिसतो. अगदी तसाचा!” नंतर त्याने शाही वस्त्र आणि आभूषणे व्यापाऱ्याच्या अंगावर घातली आणि तो त्याची पूजा करू लागला.

हिंदू संत रामकृष्ण म्हणतात, “ज्यावेळी पहिल्यांदा मी ही गोष्ट ऐकली त्यावेळी मला अवर्णनीय आनंद झाला. जर मातीच्या प्रतिमेतील देवाची पूजा केली जाते तर माणसाच्या प्रतिमेतील देवाचे पूजन का करू नये?”

### चुकीच्या ठिकाणी शोध

शेजाऱ्याने नसरुद्दीनला हात आणि गुढग्यावर रांगताना पाहिले.

“तुम्ही काय शोधताय मुल्ला?” “माझ्या किल्ल्या”

दोन्ही माणसे गुढग्यावर ओणावून शोधू लागली. थोड्या वेळाने शेजारी म्हणाला, “तुमच्या किल्ल्या कुठे हरवल्या?”

“घरात”

“अरे देवा! मग तुम्ही त्या इथे का शोधताय?”

“कारण इथे जास्त उजेड आहे.”

तुमचा देव जिथे हरवला असेल तिथे शोधा.

### प्रश्न

भिक्षू म्हणाला, “हे सर्व पर्वत आणि नद्या आणि पृथ्वी आणि तारे – हे कुठून येतात?”

गुरु म्हणाला, “तुझे प्रश्न कुठून येतात?”

आतमध्ये शोध घे!

### लेबल उत्पादक

आयुष्य कडक मद्याप्रमाणे आहे.

प्रत्येकजण बाटलीवरचे लेबल वाचतो.

क्वचितच कोणीतरी त्या मद्याची चव घेतो.

बुद्धाने एकदा एका फुलाकडे बोट दाखवले आणि त्याच्या प्रत्येक शिण्याला त्याबद्दल काहीतरी बोलायला सांगितले.

एकाने फुलावर मोठे व्याख्यान दिले.

दुसऱ्याने कविता केली.

अजून एकाने बोधकथा रचली.

प्रत्येकाने दुसऱ्यावर शब्द आणि भाषणांनी मात केली.

लेबल उत्पादक.

महाकश्यापानी स्मितहास्य केले पण बोलले नाहीत.

फक्त त्यांनीच फुल पाहीले होते.

मला फक्त पक्ष्याची चव मिळाली तर,

फुलाची,

झाडाची,

माणसाच्या चेहऱ्याची!

दुखः या गोष्टीचे वाटते की माझ्याजवळ वेळ नाही.  
माझी सगळी शक्ती लेबले समजून घेण्यातच संपते.

## सूत्र

ते संत नुकतेच वाळवंटातून परत आले होते.

“मला सांगा.” ते म्हणाले, “देव कसा दिसतो?”

पण वाळवंटात त्यांनी जे अनुभवले, ते त्यांना कसे सांगता येणार होते?

ईश्वराला शब्दात मांडणे शक्य आहे का?

शेवटी त्यांनी एक सूत्र सांगितले – चुकीचे, अयोग्य – या आशेने की कोणालातरी स्वतःच अनुभव घेण्याचा मोह होईल.

लोकांनी सूत्रच पकडून ठेवले. त्याचा एक पवित्र ग्रंथ केला. ते त्यांनी दुसऱ्यांवर एक पवित्र व्रत म्हणून लादले. परदेशामध्ये त्याचा प्रचार करण्यासाठी त्यांनी अपार कष्ट घेतले. काहींनी तर स्वतःचा जीव त्यासाठी दिला.

संत दुःखी झाले. जर त्यांनी काहीच सांगितले नसते तर कदाचित जास्त बरे झाले असते.

## शोधक प्रवासी

शोधक प्रवासी त्याच्या लोकांकडे परत आला. ते अमेझॉनबद्दल समजून घेण्यास उत्सुक होते. पण त्यांचे हृदय ज्या अनुभवांनी भरून गेले होते – परकीय भूमीतली फुले, रात्रीच्या वेळचे जंगलातले आवाज, जंगली जनावरांपासून जाणवलेला धोका, किंवा वेगवान प्रवाहात नाव चालवण्याचे भय – ते तो शब्दात कसे व्यक्त करणार होता?

तो म्हणाला, “जा, स्वतः जावून बघा.” त्यांना रस्ता दाखवण्यासाठी त्याने नदीचा नकाशा काढला.

ते नकाशावर तुटून पडले. त्यांनी तो नकाशा त्यांच्या नगर सभागृहात लावला. त्यांनी स्वतःसाठी त्याच्या प्रती तयार केल्या आणि ज्या लोकांकडे त्या नकाशाची प्रत होती ते स्वतःला त्या नदीवरचे तज्ञ मानू लागले. कारण त्यांना नदीचे प्रत्येक वळण, खोली, रुंदी, उतार - चढाव सगळेच माहीत नव्हते का?

असे म्हटले जाते की बुद्धाने देवाबद्दल बोलायचे हट्टाने नाकारले.

खुर्चीवर बसून शोधकार्य करणाऱ्या लोकांकरता नकाशा काढून देण्यातला धोका त्यांना नक्कीच माहीत होता.

## थॉमस अक्वीअसने लिखाण थांबविले

ही कथा सर्वात हुशार धर्मवेत्त्याची आहे. थॉमस अक्वीअसने अचानक लिखाण करणे थांबवले. त्याचा स्वीय सहाय्यकाने त्याने अर्धवट टाकलेल्या कामाबद्दल तक्रार केल्यावर, थॉमस म्हणाला, “गडया रेगिनाल्ड, काही महिन्यांपूर्वी मी अनंताचा अनुभव घेतला. त्यामुळे मी ईश्वराबद्दल जे काही लिहीले होते ते मला आता सर्व व्यर्थ वाटायला लागले आहे.”

एक विद्वान ज्यावेळी द्रष्टा बनतो तेव्हा यापेक्षा वेगळे काय घडणार?

प्रवासाहून परत आल्यावर त्याला एका नास्तिकाने हटकले आणि तो उपरोधाने म्हणाला, “तुम्ही ज्या अत्यानंदाच्या बगिच्यात होता, तिथून तुम्ही आमच्यासाठी काय आणले?”

संतांनी उत्तर दिले, “मी माझी कफनी फुलांनी भरून घेण्याचे ठरवले होते. परत आल्यावर ती फुले मी माझ्या मित्रांना वाटणार होतो. पण मी तिथे असताना मला बागेतल्या सुवासाची एवढी नशा चढली की मी माझी कफनी तिथेच सोडून आलो.

झेन गुरु याबाबत स्पष्टपणे असे सांगतात, “जी व्यक्ती सर्व जाणते ती बोलत नाही, जी बोलते ती जाणत नाही.

## दरवेशी

एका दरवेशी नदीच्या काठावर शांतपणे बसला होता. तेव्हा तिथून जाणाऱ्या एका पांथस्थाने त्याची उघडी मान आणि पाठ पाहीली. त्याला दरवेश्याच्या मानेवर आवाज करणारा फटका देण्याचा मोह आवरला नाही. गुबगुबीत मानेवर फटक्याच्या झालेल्या आवाजामुळे त्याला खूप आश्चर्य वाटले. पण दरवेशी मात्र वेदनेमुळे खवळून त्याला मारायला उठला.

“जरा थांब.” तो मारणारा म्हणाला.

“तुला हवे असेल तर मला मार. पण प्रथम या प्रश्नाचे उत्तर दे: हा आवाज माझ्या फटक्यामुळे निर्माण झाला की तुझ्या मानेच्या मागच्या बाजूमुळे?”

दरवेशी म्हणाला, “तू स्वतःच या प्रश्नाचे उत्तर दे. माझ्या वेदनेमुळे मी याचा सिद्धांत मांडू शकणार नाही. तू मात्र असे करू शकतोस कारण जे मी अनुभवतोय ते तू अनुभवत नाहीयेस.”

## शहाणपणाचा एक शब्द

सम्राटाच्या दरबारातून निघाल्यावर काकुआचे काय झाले ते कोणालाही कळले नाही. ही त्याची कथा-

चिनमध्ये झेन पंथाचा अभ्यास करणारा काकुआ हा पहिला जपानी. त्याला प्रवास करण्याची फारशी गरज नव्हती. कारण तो फारच गांभीर्याने चिंतन करत होता. ज्या ज्या वेळी तो

लोकांना सापडायचा आणि ते त्याला प्रवचन द्यायला बोलावयाचे, तो एखाद दुसरा शब्द बोलायचा आणि पुन्हा त्याला कोणी व्यत्यय आणणार नाही अशा जंगलातल्या दुसऱ्या भागात जाऊन स्वतःची सुटका करून घ्यायचा.

तो जपानला परत आल्याचे सम्राटाला समजले आणि त्यांनी त्याला दरबारात प्रवचन देण्यासाठी आज्ञा दिली. सम्राटाच्या समोर ते असहाय्य होवून निःशब्द उभे राहिले. त्यांनी त्यांच्या कफनीच्या घड्यांमधून एक बासरी बाहेर काढली. त्याच्यावर एक लहान सुरावट वाजवली, सम्राटाला लवून प्रणाम केला आणि नाहीसे झाले.

कन्फुशिअस म्हणतो – “प्रौढ व्यक्तीला शिकवणे म्हणजे त्या व्यक्तीला वाया घालवण्यासारखे आहे. प्रौढत्व न आलेल्या व्यक्तीला शिकवणे म्हणजे शिकवणे वाया घालवण्यासारखे आहे.”

### तुम्ही काय म्हणत आहात?

गुरु त्याच्या शहाणपणाचा ठसा शिष्यांच्या हृदयात उमटवतो, पुस्तकाच्या पानांमध्ये नाही. ते शहाणपण स्वीकारणारा मिळेपर्यंत शिष्य ते तीस चाळीस वर्षे स्वतःच्या हृदयात जतन करतो. ही झेन पंथाची परंपरा आहे.

एके दिवशी झेन गुरु मुनन यांनी त्यांचा शिष्य शोजू याला बोलावणे पाठवले. ते म्हणाले, “शोजू, मी आता वृद्ध झाले आहे. आता ही परंपरा हे पुढे नेण्याची जबाबदारी आता तुझी आहे. हे पुस्तक एका गुरूकडून दुसऱ्या गुरूकडे अशा सात पिढ्या पुढे दिले गेले. मी स्वतः या पुस्तकामध्ये तुला उपयुक्त ठरेल अशी काही भर घातली आहे. मी तुला माझा उत्तराधिकारी म्हणून नेमला आहे याचे प्रतीक म्हणून हे पुस्तक तुझ्या जवळ ठेव.

“त्यापेक्षा हे पुस्तक तुम्ही तुमच्याजवळ ठेवणे जास्त योग्य राहील.” शोजू म्हणाला. “लिखित शब्दांच्या आधाराशिवाय मला तुमच्याकडून झेन पंथाची शिकवण मिळाली आहे आणि मला ती तशीच ठेवायची आहे.”

“मला माहितीये ते.” मुनान म्हणाले. “तरीसुद्धा या पुस्तकाने सात पिढ्यांना साथ दिली आहे आणि तुलाही याची मदत होईल. म्हणून हे तुझ्याजवळ ठेव.”

ते दोघेजण, शेगडीच्या जवळ बसून बोलत होते. शोजुच्या हाती ते पुस्तक लागल्यावर त्याने ते क्षणार्धात शेगडीत भिरकावले. त्याला लिखित शब्दांचा जराही लोभ नव्हता.

कधीही न रागावणारे मुनान जोरात ओरडले, “तूझे डोके फिरले आहे का? हे तू काय केलेस?”

शोजू त्यांच्या अंगावर ओरडला, “तुमचच डोक फिरलंय. तुम्ही काय म्हणता आहात?”

## सैतान आणि त्याचा मित्र

एकदा सैतान त्याच्या मित्राबरोबर फिरायला गेला. त्यांच्या पुढे चालणारा माणूस खाली वाकला आणि त्याने जमिनीवरून काहीतरी उचलले.

“त्या माणसाला काय सापडले?” मित्राने विचारले. “सत्याचा एक तुकडा.” सैतान म्हणाला.

“यामुळे तू अस्वस्थ नाही का झालास?” मित्राने विचारले.

“नाही.” सैतान म्हणाला, “मी त्याला सत्यापासून श्रद्धा बनवायला लावेन.”

धार्मिक श्रद्धा म्हणजे सत्याकडे जाणारा मार्ग दर्शवणारा नामफलक असतो. जेव्हा तुम्ही नामफलकच कवटाळून बसता त्यावेळी तुमचा सत्याकडे जाण्याचा मार्ग रोखला जातो कारण तुम्हाला असे वाटते की ते तुम्हाला अगोदरच मिळालेले आहे.

## नसरुद्दिन मेला आहे

नसरुद्दिन तत्ववेत्त्याच्या भूमिकेत होता: जन्म आणि मृत्यू, ते काय आहे ते कोण सांगू शकेल? त्याच्या बायकोने स्वयंपाक करताना वर पाहिले आणि म्हणाली, “तुम्ही सगळे पुरुष सारखेच असता – अव्यावहारिक. प्रत्येकाला माहिती आहे की जेव्हा एखाद्याचे शरीर बाहेरून कडक आणि गार पडते तेव्हा तो मेलेला असतो.

नसरुद्दिन बायकोची हुशारी बघून खूप प्रभावित झाला. एकदा तो बाहेर बर्फात गेला असताना त्याचे हात आणि पाय बर्फाने सुन्न झाले. “मी नक्कीच मेलो आहे.” त्याला वाटले: “मी जर मेलो आहे तर मी का चालतो आहे? मी एखाद्या प्रेतासारखे पडून राहायला हवे.” आणि मग त्याने तसेच केले.

तासाभराने तिथून चाललेल्या वाटसरुंच्या घोळक्याला तो रस्त्याच्या कडेला पडलेला मिळाला. त्याला बघून ते आपापसात तो जिवंत आहे का मेलाय यावर वाद घालू लागले. नसरुद्दिनला जोरात ओरडून सांगण्याची इच्छा होऊ लागली की अरे मूर्खानो, तुम्हाला माझे शरीर बाहेरून थंड आणि कडक झाल्याचे दिसत नाही का? पण त्याला माहित होते की गप्प बसणेच योग्य होते कारण प्रेते बोलत नसतात.

शेवटी त्यांनी निष्कर्ष काढला की तो मेला आहे आणि ते त्याला खांद्यावर टाकून कबरस्तानात नेऊ लागले. एक मैलभर पुढे गेल्यावर दोन रस्ते फुटत होते. पुन्हा नवा वाद चालू झाला की कोणता रस्ता कबरस्तानात जातो. नसरुद्दीनने खूप वेळ ऐकून घेतले पण शेवटी त्याला सहन होईना. तो उठून बसला नी म्हणाला, “माफ करा मित्रांनो, डाव्या बाजूचा रस्ता कबरस्तानात जातो. मला माहित आहे की प्रेते बोलत नाहीत, हा नियम मी एकदा मोडला आहे. पण मी तुम्हाला आश्वासन देतो की परत असे घडणार नाही.”



ज्यावेळी वास्तविकता आणि दृढ विश्वास यांच्यात संघर्ष होतो, त्यावेळी बहुदा वास्तविकतेचाच पराजय होतो.

### श्रद्धा तपासण्यासाठी हाडे

एक ख्रिश्चन विद्वान बायबलला परम सत्य मानत असे. एकदा त्याला एकदा एका शास्त्रज्ञाने हटकले, “बायबलनुसार ईश्वराने पृथ्वीची निर्मिती पाच हजार वर्षांपूर्वी केली. पण आम्हाला करोडो वर्षांपूर्वीच्या जीवांचे अस्तित्व दाखवणारी हाडे मिळाली आहेत.”

विद्वानाने ताबडतोब उत्तर दिले, “जेव्हा पाच हजार वर्षांपूर्वी देवाने पृथ्वीची निर्मिती केली तेव्हा त्याने मुद्दामच ती हाडे आपल्या श्रद्धेची परीक्षा पाहण्यासाठी पृथ्वीवर ठेवली. त्याला बघायचे होते की आपण त्याच्या शब्दावर विश्वास ठेवतो का शास्त्रीय पुराव्यांवर.

सत्याचा विपर्यास करणाऱ्या दृढ श्रद्धेचे हे आणखी एक उदाहरण.

### चांगले लोक का मरतात?

गावातला एक धर्मप्रचारक आपल्या यजमानाच्या घरी कॉफी पिताना एका आज्जीबाईच्या प्रश्नांना उत्तरे देत होता.

“ईश्वर इतक्या नियमितपणे रोगांच्या साथी का पाठवतो?”

“हे बघा.” पाद्री म्हणाला, “कधी कधी लोक इतके दुष्ट बनतात की त्यांना नष्ट करणे आवश्यक असते. म्हणून तो दयाळू ईश्वर साथीचे रोग पाठवतो.”

“पण मग.” आज्जीबाईनी परत शंका विचारली, “वाईट लोकांबरोबर इतके सगळे चांगले लोक का जातात?”

“चांगले लोक साक्ष देण्यासाठी बोलावले जातात.” पाद्रीबुवांनी स्पष्ट करून सांगितले. “ईश्वर प्रत्येक आत्म्याचा खटला निष्पक्षपणे चालवतो.”

स्पष्टीकरण देता येणार नाही अशी कोणतीही गोष्ट दृढ श्रद्धाळूला सापडणार नाही.

### गुरूंना माहित नाही

साधक गुरूच्या शिष्याकडे गेला आणि त्याने आदराने विचारले, “मानवी आयुष्याचा अर्थ काय?”

शिष्याने गुरूच्या पोथ्या चाळल्या आणि आत्मविश्वासाने सांगितले, “मानवी जीवन म्हणजे दुसरे तिसरे काही नसून ईश्वराच्या वैपुल्याचे प्रकटीकरण आहे.”

ज्यावेळी साधकाने हाच प्रश्न प्रत्यक्ष गुरूंना विचारला, तेव्हा ते म्हणाले, “मला माहित नाही.”

साधक म्हणाला, “मला माहित नाही.” हे म्हणायला प्रामाणिकपणा लागतो. गुरु म्हणाले, “मला माहित नाही.” हे म्हणायला सुफी संताचे मन हवे ज्याला माहीत नसण्यातून माहित असते. शिष्य म्हणाला, “मला माहित आहे.” उधारीच्या या ज्ञानातून अज्ञान दिसते.

## त्याच्या डोळ्यात पहा

गावाचा ताबा घेतल्यावर हल्ला करणाऱ्या सेनेच्या सेनापतीने डोंगरावरच्या गावातील प्रमुखाला सांगितले, “आम्हाला माहिती आहे की तू एका देशद्रोह्याला लपवून ठेवले आहेस. जोपर्यंत तू त्याला आमच्या हवाली करत नाहीस तोपर्यंत आम्ही तुझ्या लोकांचा शक्य तितक्या प्रकारे छळ करू.”

त्या गावाने खरोखरच एका माणसाला आश्रय दिला होता. पण तो निर्दोष होता. पण गावकऱ्यांचे आयुष्य पणाला लागले असल्यामुळे तो काय करू शकणार होता? गावातल्या पंचायतीत कित्येक दिवस चर्चा झाली पण काहीच निर्णय झाला नाही. म्हणून प्रमुखाने धर्मगुरूंचा सल्ला घेतला. धर्मगुरू आणि प्रमुखाने रात्रभर धर्मग्रंथ पालथे घातले आणि शेवटी त्यांना निर्णायक ओळ मिळाली, “राष्ट्राला वाचवण्यासाठी एका माणसाचा जीव गेला तर हरकत नाही.”

प्रमुखाने त्या शरणार्थीला शत्रूच्या हवाली केले. त्याचा छळ करून त्याला मारले जात असताना त्याच्या किंकाळ्या पूर्ण गावात घुमत होत्या.

वीस वर्षांनी त्या गावात प्रेषित आला. तो सरळ त्या गाव प्रमुखाकडे गेला आणि म्हणाला, “तू असे कसे केलेस? या देशाला वाचवण्यासाठी त्या माणसाला ईश्वराने पाठवले होते आणि तू त्याला छळ होण्याकरता आणि मरण्याकरता शत्रूच्या हवाली केलेस?”

“पण मी कुठे चुकलो?” प्रमुख माफी मागत म्हणाला, “मी आणि धर्मगुरूंनी धर्मग्रंथ पाहिले आणि त्यात दिलेल्या आज्ञेनुसार निर्णय घेतला.”

“इथेच तू चुक केलीस.” प्रेषित म्हणाला, “तू धर्मग्रंथांमध्ये पाहीलस. तू त्याच्या डोळ्यांमध्ये पाहायला हवे होतेस.”

## इजिप्तच्या कबरीतले गहू

प्राचीन इजिप्तमधील पाच हजार वर्षांपूर्वीच्या एका राजाच्या कबरीत मुठभर गहू मिळाले. जेव्हा कोणीतरी ते गहू पेरले तेव्हा त्यातून कोंब बाहेर आले. हे बघून सर्वजण आश्चर्यचकीत झाले.

ज्ञानी व्यक्तीचे शब्द हे जीवन आणि उर्जेच्या बिजाप्रमाणे असतात. पेरणीयोग्य जमिनीसारखे हृदय मिळेपर्यंत ते शेकडो वर्षे बीजाच्या स्वरूपात राहू शकतात.

मला धार्मिक ग्रंथांतील शब्द कोरडे आणि मृत वाटत असत. पण खरे तर माझे हृदय वैराण आणि मृतप्राय होते. त्यामुळे तिथे कोणतेही विचार कसे मुळ रोवणार होते?

### धर्मग्रंथ बदला

कोणीतरी बुद्धाला म्हणाले, “तुम्ही ज्या गोष्टी आम्हाला शिकवता त्या धर्मग्रंथांमध्ये नसतात.”  
“मग त्या धर्मग्रंथांमध्ये मांडा.” बुद्ध म्हणाले.

काही क्षण अस्वस्थपणे घालवून ती व्यक्ती पुढे म्हणाली, “मी अजून काही बोलू का? तुम्ही शिकवता त्यापैकी काही गोष्टी धर्मग्रंथांमध्ये दिलेल्या शिकवणीच्या विरोधी आहे.”

“तर मग धर्मग्रंथांमध्ये बदल घडवून आणण्याची गरज आहे.” बुद्ध म्हणाले.

संयुक्त राष्ट्र संघटनेत असा ठराव मांडला गेला की सर्व धर्मग्रंथ पुनर्रचित केले जावेत. असहिष्णुता किंवा क्रौर्याला चालना देणाऱ्या गोष्टी त्यातून वगळल्या जाव्यात. ज्यामुळे मानवी प्रतीष्ठेचे अवमूल्यन होते अशा सगळ्या गोष्टी गाळल्या जाव्यात.

हा प्रस्ताव देणारी व्यक्ती ही येशू ख्रिस्त आहे हे समजल्यावर बातमीदार ताबडतोब त्याच्या घरी गेले. त्यांचे स्पष्टीकरण अगदी सोपे होते. “धर्मग्रंथ लोकांकरता बनले आहेत. लोक धर्मग्रंथांकरता नाहीत.

### अंध व्यक्तीची पत्नी

कोण्या एकाने आपल्या कुरूप मुलीचे लग्न एका अंध मुलाबरोबर लावले. कारण दुसरा कोणीच तिच्याशी लग्न करायला तयार होत नव्हता. जेव्हा एका डॉक्टरने त्या अंध व्यक्तीची दृष्टी मिळवून देण्याचे आश्वासन दिले तेव्हा त्या मुलीच्या वडिलांनी नकार दिले. कारण त्यांना भीती वाटली की दृष्टी आल्यावर तो मुलीला सोडून देईल.

सादी या कथेबद्दल असे म्हणतो, “कुरूप स्त्रीच्या पतीला अंध ठेवणेच चांगले.”

आणि बचाव करणाऱ्यांना अज्ञानी.

### व्यावसायिक

माझे धार्मिक जीवन व्यावसायिकांनी व्यापलेले आहे. प्रार्थना कशी करावी ते शिकण्यासाठी मला धार्मिक संचालकाची गरज असते. ईश्वराची माझ्याबाबतीतील इच्छा जाणण्यासाठी मला तज्ञाचा सल्ला घ्यावा लागतो. बायबल समजून घेण्यासाठी मला धर्मग्रंथाच्या अभ्यासकाची मदत घ्यावी लागते. मी पाप केले आहे का नाही हे समजून घेण्यासाठी मला धर्मगुरूंना शरण

जावे लागते. आणि माझ्या पापांपासून मुक्ती मिळवण्यासाठी मला पाद्र्यासमोर गुढगे टेकावे लागतात.

दक्षिण समुद्रस्थित बेटांमधल्या राजाने एकदा पश्चिमेकडील विशेष पाहुण्याकरता मेजवानी आयोजित केली. पाहुण्यांची स्तुती करायची वेळ आल्यावर राजा आपल्या सिंहासनावर बसून राहीला आणि या कार्यक्रमाकरता नेमलेला एका व्यावसायिक वक्त्याने त्यांची स्तुती केली.

त्यानंतर जेव्हा पाहुणे आभार मानायला उभे राहू लागले तेव्हा राजाने त्यांना अदबशीरपणे रोखले, “थांबा. मी तुमच्यासाठीही वक्ता नेमला आहे. आमच्या बेटामध्ये सार्वजनिक भाषणाचे काम हौशी वक्त्यांवर सोपवले जात नाही.”

माझ्या इशावाराबारोबाराच्या संबंधांमध्ये मी अधिक हौशी बनलो तर ते त्याला आवडेल का असा विचार माझ्या मनात येतो.

## विशेषज्ञ

एक सुफी कथा:

एक मृत व्यक्ती अचानक जिवंत झाली आणि ती शवपेटीकेचे झाकण खटखटऊ लागली.

झाकण काढल्यावर तो माणूस उठून बसला, “हे तुम्ही काय करताय?” तो जमलेल्या लोकांना म्हणाला, “मी मेलो नाहीये.”

त्याच्या शब्दांवर कोणाचाच विश्वास बसला नाही. शोक करणाऱ्या लोकांपैकी एकजण शेवटी म्हणाला, “मित्रा, डॉक्टर आणि धर्मगुरूंनी तू मेला आहेस म्हणून दाखला दिला आहे. म्हणून तू मृत आहेस.”

नंतर त्याचे योग्य प्रकारे दफन केले गेले.

## बदकाच्या सुपाचे सूप

नसरुद्दीनाचा एक नातेवाईक त्याला भेटायला आला आणि येताना एक बदक भेट म्हणून घेवून आला. ते बदक शिजवून सर्वांनी खाल्ले.

यानंतर त्याच्या घरी पाहुण्यांची रांग लागली. प्रत्येक जण स्वतःची ओळख ‘बदक आणणाऱ्या माणसाचा मित्र’ अशी करून देऊ लागला. प्रत्येकजण अर्थातच त्या बदकाच्या भरवशावर खाण्याची आणि रहायला मिळण्याची अपेक्षा करत होता.

कित्येक दिवस मुल्ला हे सगळे सहन करत राहिला. शेवटी एक अनोळखी व्यक्ती आली आणि म्हणाली, “मी तुम्हाला बदक आणून देणाऱ्या मित्राचा मित्र.” आणि इतरांप्रमाणेच तो खाली बसला आणि जेवणाची वाट बघू लागला.

नसरुद्धीनने त्याच्यापुढे वाफाळत्या पाण्याची वाटी ठेवली. “हे काय आहे?” त्या अनोळखी माणसाने विचारले.

मुल्ला म्हणाला, “हे मला तुझ्या मित्राने दिलेल्या बदकाच्या सुपाचे सूप आहे.”

परामात्म्याचे दर्शन झालेल्या व्यक्तीच्या शिष्याचा शिष्य अशी काही व्यक्तींची ओळख करून दिली जाते.

निरोप्याद्वारा चुंबन पाठवता येईल का?

### नदीतला राक्षस

प्रार्थना सुरु असताना गावातल्या पुजाऱ्याला गावातली मुले त्रास देत असत. या मुलांपासून सुटका होण्यासाठी त्याने मुलांना सांगितले, “नदीवर पळत जा. तिथे तुम्हाला नाकातून ज्वाळा सोडणारा राक्षस बघायला मिळेल.”

थोड्याच वेळात ही खबर अशी वेगाने पसरली की सगळे गाव नदीच्या काठावर राक्षस बघायला जमा झाले. धर्मगुरूपण गर्दीमध्ये सामील झाले. कसेबसे ते चार मैल पळत गेले. तेव्हा त्याच्या मनात विचार आला की ही गोष्ट मी रचली ते खरे आहे. पण काय माहित, काही सांगता येत नाही.”

स्वतः तयार केलेल्या ईश्वरावर विश्वास कायम ठेवण्याचा सर्वात चांगला मार्ग म्हणजे इतरांना त्याच्या अस्तित्वावर विश्वास ठेवायला लावणे.

### विषारी बाण

एका भिक्षूने भगवान बुद्धांना विचारले, “चांगल्या लोकांचा आत्मा मृत्युनंतर जिवंत असतो का?” आपल्या खास लकबीनुसार बुद्धांनी त्याला उत्तर दिले नाही.

परंतु भिक्षू सतत विचारत राहीला. तो रोज तोच प्रश्न विचारायचा आणि प्रत्येक दिवशी त्याला तेच निःशब्द उत्तर मिळायचे. शेवटी त्यांची सहनशक्ती संपली आणि त्याच्या महत्वाच्या प्रश्नाचे समाधानकारक उत्तर नाही मिळाले तर विहार सोडण्याची धमकी दिली. जर शरीराबरोबर आत्माही मरत असेल तर सर्वस्वाचा त्याग करून संन्यासी होण्याचा काय फायदा?”

यावर भगवान बुद्ध करुणेने म्हणाले, “तू त्या माणसासारखा आहेस,” ते म्हणाले, “जो विषारी बाणामुळे मृत्युपंथी लागला होता. त्याचे नातेवाईक डॉक्टरांना घेऊन आले. पण जोपर्यंत त्याला त्याच्या तीन प्रश्नांची उत्तरे मिळत नाहीत तोपर्यंत त्याने शरीरातून बाण काढायला नकार

दिला – पहिला, ज्याने त्याला बाण मारला तो माणूस गोरा होता का काळा? दुसरा, तो उंच होता का ठेंगणा? आणि तिसरा, तो ब्राह्मण होता का दलित? भिक्षूने संन्यास सोडला नाही.

### बाळाने रडणे थांबवले

त्याने दावा केला की तो व्यावहारिक जीवनात नास्तिक बनला आहे. बराच विचार केल्यानंतर त्याच्या धर्माने शिकवलेल्या गोष्टींवर विश्वास ठेवणे त्याला कठीण होते. ईश्वराच्या अस्तित्वावर विश्वास ठेवण्याने समस्या सुटण्यापेक्षा निर्माणच जास्त होत होत्या. मृत्युनंतरचे जीवन ही केवळ कपोकल्पीत कहाणी होती, धर्मग्रंथ आणि परंपरा यामुळे फायद्याबरोबर तोटाही होत होता. मानवी आयुष्यातील एकाकीपणा आणि दुःख कमी करण्यासाठी या सर्व गोष्टींची निर्मिती केली गेली.

त्याला त्या स्थितीत सोडणेच जास्त श्रेयस्कर होते. तो अन्वेषण आणि वाढ या प्रक्रियांमधून प्रक्रियेतून जात होता.

एकदा गुरूंना त्यांच्या शिष्याने विचारले,

“बुद्ध म्हणजे काय?”

“मन म्हणजेच बुद्ध आहे.”

काही दिवसांनी हाच प्रश्न परत विचारल्यावर ते म्हणाले,

“मन नाही तर बुद्ध नाही.”

शिष्य गोंधळून गेला :

“पण त्या दिवशी तुम्ही म्हणालात की मन म्हणजेच बुद्ध”

गुरू म्हणाले,

“ते मी रडणारे बाळ शांत करायला सांगितले. बाळ रडायचे थांबल्यावर मी म्हणालो की मन नाही तर बुद्ध नाही.”

त्याच्यामधले बाळ रडायचे थांबले आणि तो सत्य स्वीकारण्याकरता तयार होता. त्यामुळे त्याला त्याच स्थितीमध्ये ठेवणे योग्य होते.

पण ज्यावेळी त्याने नुकतीच शिकलेली नास्तिकता अशा लोकांना शिकवायला सुरुवात केली ज्यासाठी त्यांची तयारी नव्हती, तेव्हा त्याला थांबवावे लागले. असा एक काळ होता की जेव्हा लोक सूर्याची पूजा करायचे. ते विज्ञानपूर्व युग होते. नंतर विज्ञान युग आले तेव्हा त्यांना समजले की सूर्य हा देव नाही किंवा जिवंत प्राणीही नाही. शेवटी सुफी काळ आला तेव्हा

असिसीच्या संत फ्रान्सिसने सूर्याला आपला भाऊ मानून त्याच्याबरोबर श्रद्धा आणि प्रेमाने संवाद केला.”

तुझी श्रद्धा एका घाबरलेल्या बालकाप्रमाणे होती. आता तू भयमुक्त झाल्यामुळे तुला त्याची गरज भासत नाही. कधीतरी तू त्या सुफी संतांच्या उंचीवर पोचशील आणि तुला तुझे श्रद्धास्थान पुन्हा मिळेल.”

श्रद्धा म्हणजे सत्याचा भयमुक्त शोध.

त्यामुळे जेव्हा एखादा स्वतःच्या श्रद्धेबाबत प्रश्न विचारू लागतो तेव्हा ती नाहीशी होत नाही.

## अंडे

नसरुद्दीन अंडी विकून रोजीरोटी कमावत असे. एके दिवशी एक जण त्याच्या दुकानावर आला आणि म्हणाला, “माझ्या हातात काय आहे ते ओळख.”

“मला ओळखण्यासाठी काहीतरी खूण सांग.”

“मी तुला अनेक गोष्टी सांगीन देईन. त्याचा आकार अंड्यासारखे आहे, त्याच मापही अंड्यासारखे आहे, ते अंड्यासारखे दिसते. त्याची चव आणि वास अंड्यासारखी आहे. आतून ते पिवळे आणि पांढरे आहे. शिजवण्याआधी ते द्रवरूपात असते, गरम केल्यावर ते घट्ट होते आणि कोंबडी ते घालते.”

“हो. मला माहीती आहे.” नसरुद्दीन म्हणाला, “तो एक प्रकारचा केक आहे.”

तज्ञांना उघड गोष्ट दिसत नाही. मुख्य पुजारी ईश्वरालाच ओळखत नाही.

## सुरक्षित राहण्यासाठी ओरडाओरडा करा

शहरातल्या लोकांचे धर्मपरिवर्तन करण्यासाठी एक धर्मप्रचारक आला. सुरुवातीला लोकांनी त्याचे प्रवचन ऐकून घेतले, पण हळू हळू ते निघून गेले. शेवटी त्याचे ऐकायला कोणीच उरले नाही. एके दिवशी एका प्रवासी त्याला म्हणाला, “तू हा उपदेश का देतो आहेस?”

संत म्हणाला, “सुरुवातीला मला असे वाटले की मी या लोकांना बदलू शकेन. पण आता त्यांनी मला बदलू नये म्हणून मी ओरडत असतो.”

## नदीचे पाणी विक्रीसाठी

गुरूंच्या प्रवचनामध्ये एक गूढ वाक्य होते.

निराश स्मित करून ते म्हणाले, “मी काय करतो तर नदीच्या काठावर बसतो आणि नदीचे पाणी विकतो.”

मी पाणी विकत घेण्यात इतका मग्न होतो की माझे नदीकडे लक्षच गेले नाही.

## पदक

आईला काही करून सूर्यास्तापूर्वी मुलाला घेऊन येणे शक्य व्हायचे नाही. म्हणून तिने त्याला सांगितले की सूर्यास्तानंतर त्यांचा घरी येण्याचा रस्ता झपाटलेला असतो.

मोठा होईपर्यंत त्याला भुताची इतकी भीती वाटायला लागली की रात्रीच्यावेळी घराबाहेरची छोटीमोठी कामे करायला तो घाबरू लागला. मग तिले त्याला एक ताईत दिला आणि सांगितले की तो ताईत त्याची रक्षण करेल.

वाईट धर्म ताईतामध्ये श्रद्धा बघायला शिकवतो.

भुते अस्तित्वात नाहीत हा विश्वास चांगला धर्म देतो.

## चीनमध्ये नसरुद्दिन

मुल्ला नसरुद्दिन चीनमध्ये गेला. तिथे त्याने काही शिष्य जमा करून त्यांना आत्मज्ञान घेण्यास तयार केले. ज्यावेळी ते ज्ञानी झाले, तेव्हा त्यांनी त्याच्या व्याख्यानांना येणे बंद केले. तुम्हाला गुरुंच्या चरणांजवळ कायम बसावे लागत असेल तर ते तुमच्या गुरूंसाठी नक्कीच भूषणावह नाही.

## गुरुंची मांजर

प्रत्येक वेळी गुरु त्यांच्या शिष्यांबरोबर प्रार्थनेसाठी बसले की आश्रमातील मांजर येवून त्यांचे लक्ष विचलित करत असे.

त्यामुळे त्यांनी आश्रमात पूजा चालू असताना मांजराला बांधून ठेवण्याची आज्ञा दिली.

गुरुंचा मृत्यू झाल्यानंतरही आश्रमात पूजा चालू असताना मांजराला बांधून ठेवण्यात येत असे. आणि ती मांजर मेल्यानंतर आश्रमात दुसरी मांजर आणली गेली आणि गुरुंच्या आज्ञेप्रमाणे पूजेच्यावेळी तिला बांधून ठेवण्याचे कार्य मनोभावे पुढे चालू ठेवण्यात आले.

अनेक शतके गेली आणि गुरुंच्या अभ्यासू शिष्यांनी विद्वत्तापूर्ण ग्रंथ लिहिले ज्यात त्यांनी पूजेच्या वेळी मांजराला बांधून ठेवण्याच्या धार्मिक विधीचे महत्त्व बारकाईने लिहिले आहे.

## मरणोत्तर वस्त्र

ऑक्टोबर, १९१७: रशियन राज्यक्रांती घडून आली. इतिहासाने एक नवे वळण घेतले.

या कहाणीनुसार त्याच महिन्यात रशियन चर्चची एक बैठक बोलावली गेली. मृत्युनंतर घालण्यात येणाऱ्या वस्त्राच्या रंगावर खूप वादविवाद झाला. काहीना पांढरा रंग हवा होता तर काहीना जांभळा.



क्रांतीमध्ये भाग घेणे हे धार्मिक बैठक आयोजित करण्यापेक्षा जास्त कटकटीचे होते. शेजाऱ्याच्या भांडणात भाग घेण्यापेक्षा प्रार्थना करणे जास्त सोपे आहे.

## डॅडेलीऑन

एका माणसाला आपल्या हिरवळीचा फार अभिमान होता. त्या हिरवळीवर त्याला खूप मोठ्या प्रमाणात डॅडेलीऑनची काटेरी झुडूप उगवलेली दिसली. ती नष्ट करण्याचे त्याने शक्य तितके प्रयत्न केले. तरीही ती झुडूपे उगवतच राहिली.

शेवटी त्याने शेतकी विभागाला पत्र लिहिले. त्याने ज्या ज्या गोष्टी वापरून पहिल्या होत्या त्यांचे वर्णन करून पत्राच्या शेवटी त्याने लिहिले, “आता मी काय करावे?”

काही दिवसांनी उत्तर आले, “आम्ही तुम्हाला असे सुचवतो की तुम्ही त्यांच्यावर प्रेम करण्यास शिका.”

मला माझ्या हिरवळीचा इतका अभिमान होता की मी पूर्ण शक्तीनीशी डॅडेलीऑन नष्ट करण्याचा प्रयत्न केला होता. त्यामुळे त्यांच्यावर प्रेम करणे सोपे नव्हते.

मी रोज त्यांच्याशी बोलणे सुरु केले. मित्रत्वाचे बोलणे. सुरुवातीला ते रागावून गप्प राहिले. मी त्यांच्या विरुद्ध जे युद्ध पुकारले होते त्यामुळे ते नाराज होते आणि त्यांचा माझ्यावर विश्वास नव्हता.

पण एके दिवशी त्यांनी माझ्याकडे बघून स्मितहास्य केले. आता त्यांच्यावर कोणताही ताण नव्हता. ते खुश होते आणि आमच्यामध्ये मित्रत्व सुरु झाले.

माझी हिरवळ अर्थातच खराब झाली. पण माझी बाग खूप आकर्षक वाटत होती.

तो हळूहळू आंधळा होत होता. त्याने ते थांबवण्याचा खूप प्रयत्न केला. ज्यावेळी औषधोपचारांनी हात ठेकले तेव्हा त्याने भावनांच्या मदतीने लढायला सुरुवात केली. मी त्याला धाडस करून सांगितले, “मी तुला असे सुचवतो की तू तुझ्या प्रेम करायला शिक.”

सुरुवातीला तो नाराज होता. शेवटी जेव्हा तो त्याच्या अंधत्वाशी संवाद साधायला तयार झाला तेव्हा त्याच्या शब्दांमध्ये कडवटपणा होताने. पण तो बोलत राहिला. शेवटी त्याच्या शब्दातल्या कडवेपणाची जागा सहानुभूती आणि करुणेने घेतली. शेवटी तो दिवस उजाडला जेव्हा त्याने स्वतःच्या अंधत्वाच्या खांद्यावरती हात टाकला आणि म्हणाला, “मी तुझ्यावर प्रेम करतो.” त्या दिवशी मी परत त्याला स्मित करताना पाहिले.

अर्थातच त्याची दृष्टी कायमची गेली. पण त्याचा चेहरा किती आकर्षक बनला होता.

## बदलू नकोस

मी कित्येक वर्ष मानसिक विकारांनी पिडीत होतो. चिंतातूर, उदास आणि स्वार्थी. प्रत्येक जण मला सांगत राहीला की तू स्वतःमध्ये बदल घडव.

मला त्यांची चीड यायची पण मी त्यांचे ऐकायचे ठरवले आणि स्वतःमध्ये बदल घडवायचा प्रयत्न केला. पण मी कितीही प्रयत्न केला तरी ते शक्य झाले नाही.

सर्वात जास्त दुःख कशाचे व्हायचे तर इतरांप्रमाणेच माझे जवळचे मित्र देखील स्वतःला बदल म्हणून मला सांगत राहीले. त्यामुळे मला दुबळे आणि सापळ्यात अडकल्यासारखे वाटले.

एके दिवशी तो म्हणाला, “बदलू नकोस. तू जसा आहेस तसा मी तुझ्यावर प्रेम करतो.”

ते शब्द माझ्या कानांना संगीताप्रमाणे भासले: बदलू नकोस. बदलू नकोस. ... तू जसा आहेस तसाच मी तुझ्यावर प्रेम करतो.”

मला शांत वाटले आणि अचानक मी बदललो.

मी बदललो का नाही याच्यावर न अवलंबून राहता माझ्यावर प्रेम करणारा भेटेपर्यंत मी खऱ्या अर्थाने बदललो नाही हे मला आता समजले. ईश्वरा, तू माझ्यावर असेच प्रेम करतोस का?

## माझा मित्र

दिनारचा मुलगा मलिक त्याच्या शेजारी राहणाऱ्या तरुणाच्या दुराचारी वागण्यामुळे व्यथित होता. कोणीतरी दुसरी व्यक्ती त्या बाबतीत काही तरी करेल या आशेने खूप दिवस त्याने त्याच्या बाबतीत काहीच केले नाही. पण जेव्हा त्याचे वागणे सहनशक्तीच्या पलीकडे गेले तेव्हा शेवटी मलिक त्याच्याकडे गेला आणि त्याला त्याचे वागणे बदलायला सांगितले.

त्या तरुणाने शांतपणे सांगितले की तो सुलतानाचा मुलगा आहे त्यामुळे त्याला हवे तसे वागण्यापासून कोणी रोखू शकत नाही.

“मी स्वतःच जाऊन सुलतानाकडे तक्रार करीन.” मलिक म्हणाला. तरुण म्हणाला, “त्यांच्याकडे जाणे म्हणजे वेळ वाया घालावण्यासारखे आहे कारण ते काही त्यांचे मन बदलणार नाहीत.”

“मग मी तुला अल्लाच्या भरवशावर सोडतो. मलिक म्हणाला. “अल्ला,” तरुण म्हणाला, “फारच दयाळू आहे त्यामुळे तो काही मला शिक्षा करणार नाही.”

मलिक हार स्वीकारून निघून गेला. काही दिवसांनी त्या तरुणाची इतकी अप्रतिष्ठा झाली की त्याच्याविरुद्ध लोक खवळून उठले. मलिकने त्याला रागावण्याचा विचार केला. त्या तरुणाच्या घरी जाताच मलिकला आवाज ऐकू आला, “त्याला हात लाऊ नकोस. तो माझ्या आश्रयाखाली आहे.” मलिक घाबरला व तो त्या तरुणाला काहीच बोलू शकला नाही.

तो तरुण मलिकला म्हणाला, “आता तू का आला आहेस? त्याने विचारले?” मी तुला रागवायला आलो होतो. पण रस्त्यात मला एक आवाज ऐकू आला की तू ईश्वराच्या कृपादृष्टीखाली आहेस.”

हे ऐकून तो तरुण स्तब्ध झाला. “असे म्हणणारा माझा मित्र होता का?” त्याने विचारले. हे झाल्यावर मलिक तिथून निघून गेला. अनेक वर्षांनी तो तरुण मलिकला मक्केला भेटला. त्या आवाजाचा त्याच्यावर असा काही जादूभरा परिणाम झाला की तो आपली सगळी धनदौलत सोडून भटकणारा मुशाफीर बनला. “मी इथे माझ्या मित्राला शोधायला आलो आहे.” तो मलिकला म्हणाला आणि नंतर तो मरण पावला.

ईश्वर पापी माणसांचा मित्र आहे. हे वाक्य भयानकपण आहे नी प्रभावीपण. एक दिवस मी स्वतःच्या बाबतीत ते लागू करून पाहिले. मी म्हणालो, “भगवान खूप दयाळू आहे आणि तो माझे सगळे पाप माफ करेल.” तेव्हा मला माझ्या आयुष्यातली एक चांगली बातमी ऐकायला मिळाली.

### **आम्ही तीन आहोत आणि तुम्हीही तीन आहात**

धर्मगुरुंचे जहाज एका लांबच्या बेटावर थांबले तेव्हा त्यांनी आपला वेळ शक्य तितका सत्कारणी लावण्याचे ठरवले. ते समुद्रकिनाऱ्यावर चालत गेले. तिथे त्यांना तीन कोळी जाळे दुरुस्त करत असलेले दिसले. मोडक्यातोडक्या इंग्रजीमध्ये त्यांनी सांगितले की कित्येक वर्षांपूर्वी धर्मप्रचारकांनी त्यांना ख्रिश्चन धर्माची दिक्षा दिली होती. एकमेकांकडे बोट दाखवत ते अभिमानाने म्हणाले, “आम्ही ख्रिश्चन आहोत.”

धर्मगुरु प्रभावित झाले. त्यांना ईश्वराची प्रार्थना येते का? त्यांनी ती कधीच ऐकली नव्हती. धर्मगुरुंना धक्का बसला.

“जेव्हा तुम्ही प्रार्थना करता तेव्हा तुम्ही काय म्हणता?”

“आम्ही आकाशाकडे डोळे लावतो आणि प्रार्थना करतो. आम्ही तीन आहोत आणि तू पण तीन आहेस. आमच्यावर दया कर.” धर्मगुरु या बाळबोध आणि साध्या प्रार्थनेने हेलावून गेले. म्हणून त्यांनी त्यांना ईश्वराची प्रार्थना कशी करायची ते शिकवण्यात पूर्ण दिवस खर्च केला. ते कोळी काही फार हुशार विद्यार्थी नव्हते. पण त्यांनी त्यांच्याकडून पूर्ण प्रयत्न केले. दुसऱ्या दिवशी धर्मगुरु त्या बेटावरून समाधानाने गेले कारण ते कोळी पूर्ण प्रार्थना अचूकपणे म्हणत होते.

काही महिन्यांनंतर त्यांचे जहाज पुन्हा त्या बेटाजवळून जात होते. संध्याकाळची प्रार्थना म्हणत धर्मगुरु जहाजाच्या डेकवर फेऱ्या मारत होते. त्यांना प्रार्थना नीट न म्हणता येणाऱ्या

त्या तीन कोळ्यांची आठवण झाली. त्यांच्यावर घेतलेल्या कष्टांची आठवण होऊन ते स्वतःवर खुश झाले. अचानक त्यांना पूर्वेकडून जहाजाच्या दिशेने येणारा प्रकाश दिसला आणि ते आश्चर्यचकित होऊन बघू लागले. त्यांना तीन आकृत्या पाण्यावरून चालत येताना दिसल्या. कप्तानाने जहाज थांबवले आणि सगळेजण हे दृश्य बघण्यासाठी जहाजाच्या कठड्यावरून डोकावू लागले.

त्या आकृत्या म्हणजे धर्मगुरूंचे तीन कोळी होते. “बिशप” ते उद्गारले, “आम्हाला तुमचे जहाज इथून जात असल्याचे ऐकू आले. म्हणून आम्ही घाई घाईने तुम्हाला भेटण्यासाठी आलो.”

“तुम्हाला काय हवे आहे?” आश्चर्यचकित झालेल्या धर्मगुरूंनी विचारले.

“बिशप” ते म्हणाले, “आम्हाला माफ करा. आम्ही ती सुंदर प्रार्थना विसरलो. आम्ही म्हणतो: आमच्या आकाशातल्या बापा, तुझे नाव पवित्र आहे, तुझे राज्य.... आणि नंतर आम्ही विसरलो. आम्हाला ती प्रार्थना परत सांगा.”

शुद्ध बनलेल्या धर्मगुरूंनी उत्तर दिले, “माझ्या मित्रांनो तुमच्या घरी परत जा आणि तुम्ही ज्या वेळी प्रार्थना कराल त्या प्रत्येक वेळी म्हणा, “आम्ही तीन आहोत आणि तू तीन आहेस.

### प्रार्थना धोकादायक असू शकते

शिराजच्या सुफी संतांना पुढील किस्सा फार आवडायचा-

माझ्या एका मित्राला त्याची बायको गर्भवती असल्याचा खूप आनंद झाला. त्याला मुलगा व्हायला हवा होता. त्याकरता त्याने देवाला बरेच नवस केले.

त्याच्या बायकोने मुलाला जन्म दिला. माझ्या मित्राच्या आनंदाला पारावार राहिला नाही. त्याने सगळ्या गावाला मेजवानी दिली.

काही वर्षांनंतर मक्केवरून परत येताना मी माझ्या मित्राच्या गावावरून चाललो होतो तेव्हा मला समजले की तो तुरुंगात आहे.

“काय झाले?” मी विचारले.

त्याच्या मुलाने दारूच्या नशेत एका माणसाचा खून केला आणि तो फरार झाला. म्हणून त्याच्या वडिलांना तुरुंगात टाकले आहे.

देवाकडे एकाच गोष्टीत सतत मागत राहणे एका परीने कौतुकास्पद आहे, पण तितकेच जोखमीचेही आहे.

## नारद

हिंदूंचे मुनी नारद एकदा भगवान विष्णुंच्या देवळात तीर्थयात्रेला निघाले होते. एका निपुत्रिक दाम्पत्याने एका रात्री त्यांना आसरा दिला. तिथून यात्रेकरता निघताना तो गृहस्थ नारदांना म्हणाला, “तुम्ही विष्णूची पूजा करणार आहात. त्यांना आम्हाला एक अपत्य देण्याची विनंती करा.”

नारदांनी भगवानांना सांगितले, “त्या माणसावर कृपा करा आणि त्याला एक अपत्य मुल होऊ द्या. भगवान म्हणाले, “त्या माणसाच्या नशिबात संतान नाही.” मग नारद पुजाअर्चा करून घरी परत गेले.

पाच वर्षांनी नारद पुन्हा त्याच यात्रेला निघाले व या वेळीही त्यांनी त्याच अगत्यशील दाम्पत्याचा आदरातिथ्याचा लाभ घेतला. यावेळी त्यांना झोपडीच्या दारात दोन लहान मुले खेळताना दिसली.

“ही कोणाची मुले आहेत?” नारदांनी विचारले. “माझी.” तो माणूस म्हणाला.

नारद आश्चर्यचकीत झाले. तो माणूस पुढे म्हणाला, “तुम्ही गेल्यानंतर पाच वर्षांपूर्वी गावात एक संन्यासी आला होता. ते रात्री आमच्या घरी राहिले आणि दुसऱ्या दिवशी जाण्यापूर्वी त्याने माझ्या बायकोला आणि मला आशीर्वाद दिला. आणि ही त्यांच्या आशीर्वादाची फळे आहेत.

दुसऱ्या दिवशी देवळात गेल्यावर नारद गाभाऱ्यासमोर जाऊन ओरडला, “तुम्ही मला सांगितले होते ना की त्या माणसाच्या नशिबात मुले नाहीत म्हणून? त्याला आता दोन मुले आहेत.”

हे ऐकल्यावर भगवान मोठ्याने हसले. “हे त्या संन्याशाचे कर्तुत्व दिसतंय.” ते म्हणाले, “नियतीमध्ये बदल घडवण्याची ताकद संतांमध्ये असते.”

हे लग्नाच्या मेजवानीच्या वेळेला समजले जेव्हा येशूच्या आईने नियतीच्या इच्छेविरुद्ध त्याच्याकडून एक चमत्कार करवला.

## नाणेफेकीतील नियती

जरी शत्रूच्या दहा सैनिकांमागे त्याच्याकडे एकच सैनिक होता तरी जपानी जनरल नाबुनागा यांनी शत्रूवर हल्ला करायचे ठरवले. त्यांना खात्री होती की त्यांचा विजय होईल. पण त्यांचे सैनिक घाबरले होते.

युद्धावर जाताना ते शिंटो येथील आश्रमात थांबले. आश्रमात प्रार्थना केल्यानंतर बाहेर येवून ते म्हणाले, “मी आता एक नाणे उडवतो. जर छापा आला तर आपण जिंकू आणि काटा आला तर पराजित होऊ. आता आपली नियती काय आहे ते समजेल.

त्यांनी नाणे उडवले आणि छापा आला. ते बघून सैनिकांना इतका जोश आला की त्यांनी शत्रूला पूर्णपणे नेस्तनाबूत केले.

दुसऱ्या दिवशी नेबुनाकांचा सेवक म्हणाला, “कोणीही नियती बदलू शकत नाही.”

“बरोबर आहे.” नेबुनाकांनी त्याला दोन्ही बाजूंना छापा असणारे नाणे दाखवले.

नियती कोण घडवते?

### पावसाकरता पैसे देणे

ज्यावेळी मनोविकार असणारी व्यक्ती मदतीकरता येते त्यावेळी क्वचितच त्याला उपचार करून हवे असतात कारण उपचार ही वेदनादायक गोष्ट आहे. त्याला खरे काय हवे असते तर त्याच्या मनोविकारांपासून मुक्ती मिळवणे. त्याकरता तो चमत्काराची वाट बघत असतो- वेदनारहित उपचार.

त्या वृद्ध माणसाला जेवणानंतर पाईप ओढायला फार आवडायचा. एका रात्री त्याच्या बायकोला काहीतरी जळण्याचा वास आला आणि ती ओरडली, “अहो हे काय केलत तुम्ही? तुमच्या मिशांना आग लागली आहे.” “मला माहिती आहे.” तो वृद्ध माणूस रागाने म्हणाला, “तुला दिसत नाही का की मी पावसासाठी प्रार्थना करतोय.”

### अपंग कोल्हा

अरब संताची दंतकथा –

एक माणूस जंगलातून जाताना त्याला एक कोल्हा दिसला. त्याला पाय नव्हते त्यामुळे तो कसा जगत असेल असा प्रश्न त्या माणसाला पडला. तेव्हा त्याला एक वाघ तोंडात शिकार घेऊन येताना दिसला. त्यातले हवे तेवढे त्या वाघाने खाल्ले आणि उरलेले सगळे त्याने कोल्ह्यासाठी ठेवले.

दुसऱ्या दिवशीही देवाने वाघाला कोल्ह्यासाठी खाणे घेऊन पाठवले. तो माणूस देवाच्या महानतेचा विचार करू लागला. “मी पण एका कोपऱ्यात पडून राहीन आणि देव माझे पोट भरेल.”

तो महिनाभर असा पडून राहिला आणि जवळ जवळ मरायला टेकला. त्यावेळी त्याला एक आवाज ऐकू आला, “तू चुकीच्या मार्गाने जात आहेस. सत्य बघण्यासाठी डोळे उघड. वाघासारखे वाग, कोल्ह्यासारखे नाही.”

रस्त्यावर त्याला एक नागडे, भुकेजलेले आणि थंडीनी थरथर कापत असलेले मुल दिसले. त्याला राग आला आणि तो देवाला म्हणाला, “तू हे का घडू देतो आहेस? तू काही करत का नाहीस?”

देवाने उत्तर दिले नाही. त्या रात्री तो अचानक म्हणाला, “मी नक्कीच काहीतरी केले आहे. मी तुला जन्माला घातले आहे.

### अन्नदेवता

ईश्वराने पृथ्वीला भेट द्यायचे ठरवले. भेटीआधी पाहणी करण्यासाठी त्याने देवदूताला पाठवले. देवदूताने अहवाल आणला: “बहुसंख्य जण उपाशी आहेत आणि अनेक जण बेरोजगार आहेत.” ईश्वराने विचारले, “तर मग मी भूकेलेल्यांसाठी अन्न आणि बेरोजगारांसाठी कामाच्या रुपात जन्म घेईन.”

### पाच भिक्षू

नवीन लोकांना शिक्षित करण्यासाठी हुशार आणि पवित्र भिक्षु पाठवा अशी मागणी दक्षिणेच्या लामांनी उत्तरेच्या महान लामांकडे केली. महान लामांनी एका ऐवजी पाच भिक्षु पाठवले याचे सर्वानाच आश्चर्य वाटले. याबद्दल ज्यांनी विचारले त्यांना ते गूढपणे म्हणाले, “लामापर्यंत त्यापैकी एक जण जरी पोचला तरी नशीब.”

त्या पाच जणांच्या गटाने काही दिवस प्रवास केल्यावर त्यांच्याकडे एक निरोप्या पळत आला आणि म्हणाला, “आमच्या गावातला पुजारी मरण पावला आहे. त्याची जागा घेण्यासाठी आम्हाला कोणीतरी हवे आहे.” ते गाव आनंददायी वाटत होता आणि पुजाऱ्याचा भरपूर पगार होता. एका भिक्षुचा स्वार्थ जागा झाला. “मी जर या गावातल्या लोकांची सेवा केली नाही तर मी खरा बौद्धच नाही.” आणि तो तिथेच थांबला.

काही दिवसांनंतर ते एका राजाच्या राजवाड्यात पोचले. राजाला त्यांच्यापैकी एकजण आवडला. “आमच्याबरोबर रहा,” राजा म्हणाला, “माझ्या मुलीबरोबर तुझे लग्न होईल. आणि मी मेल्यावर तू राजा होशील.” त्या भिक्षुला राजसिंहासनाचा मोह पडला आणि तो म्हणाला, “धर्माची सेवा करण्याची ही संधी मी जर घेतली नाही तर मी खरा बौद्धच नाही.” तो सुद्धा त्यांच्यामधून गळला.

एके रात्री डोंगराळ भागात असलेल्या एकमेव झोपडीत ते पोचले. तिथे एका सुंदर मुलीने त्यांचे आदरातिथ्य केले आणि ते आल्याबद्दल ईश्वराचे आभार मानले. पर्वतावरील दरोडेखोरांनी तिच्या आईवडिलांना ठार मारले होते. ती मुलगी भयभीत झाली होती आणि एकटीच रहात

होती. दुसऱ्या दिवशी निघण्याची वेळ आल्यावर त्यांच्यापैकी एका भिक्षुने जाहीर केले, “मी आता इथेच राहीन. मी जर या मुलीवर अनुकंपा दाखवली नाही तर मी खरा बौद्धच नाही.”

उरलेले दोनजण एका बौद्ध गावाजवळ पोचले. तिथल्या गावकऱ्यांनी एका हिंदू तत्वज्ञाच्या प्रभावामुळे स्वतःच्या धर्माचे पालन करण्याचे सोडून दिल्याचे बघून त्यांना सखेद धक्का बसला. त्यांच्यापैकी एक जण म्हणाला, “मी भगवान बुद्धांचे आणि या लोकांचे देणे लागतो. मी त्यांना त्यांच्या धर्माकडे परत वळवेन.

शेवटी पाचवा भिक्षू दक्षिणेच्या लामापर्यंत पोचला.

मी अनेक कारणांनी देवापासून दूर पळत असतो: पुजाविधींची नवीन आखणी करणे, चर्चेचे स्वरूप बदलणे, धर्मग्रंथांचा अभ्यास अद्ययावत करणे आणि तत्वचिंतन करणे. धार्मिक कृती करणे ही ईश्वरापासून सुटका मिळवण्यासाठी माझी आवडती गोष्ट आहे.

## नोकरी

पहिल्या अर्जदाराने प्रवेश केला.

“तू ज्या नोकरीकरता अर्ज केला आहेस ती तुला देण्याआधी आम्ही तुझी एक सोपी परीक्षा घेणार आहोत. कळल ना?”

“हो.”

बर. दोन अधिक दोन किती?”

“चार”

दुसरा अर्जदार आला.

“तू चाचणीकरता तयार आहेस का?”

“हो.”

“ठीक आहे. दोन अधिक दोन किती?”

जस वरिष्ठ म्हणतील तसं.”

दुसऱ्या अर्जदाराला नोकरी मिळाली.

प्रथम काय येते? सर्वमान्य कल्पना की सत्य?

## दिओजेनेस

तत्वज्ञ दिओजेनेस जेवताना ब्रेड आणि मसुराची डाळ खात होता. त्याला अरीस्तिपस या तत्वज्ञाने पाहिले. तो राजाची हांजीहांजी करून आरामाचे आयुष्य जगत होता.

अरीस्तिपस म्हणाला, “राजाला शरण जा. मग तुला मसुरावर जगावे लागणार नाही.”



दिओजेनेस म्हणाला, “मसुरावर जगायला शिक म्हणजे तुला राजाची खुशामत करण्याची गरज राहणार नाही.”

### उभे राहा आणि नजरेत या

ज्यावेळी कृश्चेवने जाहीरपणे स्टॅलीनवर दोषारोप केले, त्यावेळी काँग्रेस हॉलमधील कोणीतरी म्हटले, “ज्यावेळी त्या निरपराध लोकांची कत्तल केली गेली त्यावेळी काँग्रेस कृश्चेव तुम्ही कुठे होता?”

कृश्चेव थांबले. त्यांनी सभागृहात नजर फिरवली आणि म्हणाले, “हे जो कोणी बोलला तो कृपया उभा राहील का?”

सभागृहातला तणाव वाढला. कोणीही जरासुद्धा हालचाल केली नाही.

कृश्चेव म्हणाले, “ठीक आहे. तू जो कोणी आहेस, तुला तुझ्या प्रश्नाचे उत्तर मिळालेच असेल. तू आत्ता ज्या स्थितीत आहेस नेमक्या त्याच स्थितीत तेव्हा मी होतो.

### सत्याचे दुकान

एका दुकानाला जेव्हा मी ‘सत्याचे दुकान’ अशी पाटी पाहिली तेव्हा माझा स्वतःच्या डोळ्यांवर विश्वासच बसेना.

विक्रेती अत्यंत नम्र होती, “तुम्हाला कोणत्या प्रकारचे सत्य खरेदी करायचे आहे? अर्धवट का पूर्ण?” “अर्थातच पूर्ण सत्य. कोणतीही फसवणूक नाही, कोणतीही बतावणी नाही, कोणतेही कारणमीमांसा नाही. मला माझे सत्य संपूर्णपणे कोणत्याही भेसळीशिवाय हवे आहे.” तिने मला दुकानाच्या दुसऱ्या भागात जायला सांगितले.

तिथल्या विक्रेत्याने किंमतीच्या नामफलकाकडे बोट दाखवले. “सर, त्याची किंमत खूप जास्त आहे.” तो म्हणाला. “किती आहे?” मी विचारले. कितीही किंमत असली तरी संपूर्ण सत्य मिळवायचेच असा निश्चय करून मी विचारले. “तुमची सुरक्षितता, सर” तो म्हणाला.

मी जड हृदयाने बाहेर आलो. मला अजूनही माझ्या अनुत्तरीत श्रद्धांची सुरक्षितता हवी आहे.

### अरुंद रस्ता

ईश्वराने लोकांना जमिनीवरचे पाणी पूर्णपणे शोषून घेणाऱ्या भूकंपाची आगाऊ सूचना दिली व सांगितले की त्या पाण्याऐवजी जे दुसरे पाणी येईल त्यामुळे सर्वांना वेड लागेल.

फक्त प्रेषिताने ईश्वराची सूचना गांभीर्याने घेतली. त्याला मरेपर्यंत पुरेल एवढा पाण्याचा साठा त्याने पर्वतावरच्या त्याच्या गुहेत करून ठेवला.

अर्थातच भूकंप झाला. पहिले पाणी नाहीसे झाले आणि नद्या नाले नवीन पाण्याने भरून गेले. काही महिन्यांनंतर प्रेषित खाली मैदानात आला. खरोखर प्रत्येकला वेड लागले होते. त्यांनी त्याच्यावर हल्ला केला कारण त्यांना वाटले की तो वेडा आहे.

त्यामुळे प्रेषित परत पर्वतावर गेला. आपण पाणी साठवून ठेवले आहे याचा त्याला आनंद झाला. पण त्याला एकटेपणा सहन होईना. म्हणून तो परत मैदानावर गेला. पण तो इतरांसारखा नाही म्हणून परत तो इतरांकडून नाकारला गेला.

शेवटी प्रेषित मोहाला बळी पडला. साठवलेले सगळे पाणी त्याने टाकून दिले आणि तो इतरांबरोबर नवीन पाणी प्यायला आणि इतरांसारखाच वेडा झाला.

सत्याकडे जाण्याचा मार्ग अरुंद असतो. तो तुम्हाला एकट्यालाच चालवा लागतो.

### खोटारडा

तो कोणत्यातरी प्रकारचा नवा धर्म होता. प्रौढ स्त्रियांवर त्याने लक्ष केंद्रित केले. त्यांच्यापैकी एका वक्त्याच्या अंगावर फेटा आणि लंगोटीशिवाय कोणतेच कपडे नव्हते. मनाची अधिभौतीकावर किती सत्ता आहे हे त्याने खूप भावनाप्रधान होऊन सांगितले.

प्रत्येकजण मंत्रमुग्ध होऊन ऐकत राहिला. शेवटी तो वक्ता माझ्यापुढे येउन उभा राहिला. त्याच्या शेजारचा माणूस त्याच्याकडे वळला आणि मोठ्या आवाजात कुजबुजत म्हणाला, “तुम्ही जे म्हणता की शरीराला काहीच संवेदना होत नाही आणि मनाला सर्व वेदना होतात यावर तुमचा स्वतःचा विश्वास आहे का?

“अर्थातच.” तो खोटारडा निष्ठेने म्हणाला.

“मग” त्याचा शेजारी म्हणाला, “तुला माझ्याबरोबर जागांची अदलाबदल करायला काहीच हरकत असायचे कारण नाही. मी दुष्काळी भागात राहतो.”

मी जे शिकवतो ते आचरणात आणण्याचा प्रयत्न मी का करू? मी जे आचरतो तेच फक्त मी शिकवले तर माझा खोटारडेपणा कमी होईल.

### स्वप्नातला करार

सकाळी नऊ वाजता नसरुद्दीन गाढ झोपला होता. सूर्य डोक्यावर आला होता, पक्षी झाडावर गात होते आणि न्याहारी थंड होत होता. म्हणून त्याच्या बायकोने त्याला उठवायचे ठरवले.

तो रागाने उठला. “तू मला आत्ता का उठवलस?” तो ओरडला.

“सूर्य वर आला आहे.” ती म्हणाली, “पक्षी झाडावर गात होते आणि तुमची न्याहारी थंड होत होती.”

“न्याहारी गेली खड्ग्यात. मी करोडो तोळे सोन्याचे करार करत होतो.”

अस म्हणून त्याने करोडो तोळे सोन्याचे भंगलेले स्वप्न परत मिळवण्यासाठी डोळे मिटले.

आता नसरुद्दीन त्या कंत्राटात फसवणूक करत होता आणि त्याचा व्यवसायातील भागीदार जुलुमी होता.

परत स्वप्न बघायला लागल्यावर जर त्याने फसवणूक करणे थांबवले तर तो संतच बनेल.

जर त्याने जुलुम करणाऱ्या लोकांपासून इतरांना मुक्त केल्यास तो स्वातंत्र्यवीर ठरेल.

जर मध्येच त्याच्या लक्षात आले की तो स्वप्न बघत आहे तर त्याला जाग येईल. ज्ञानी बनेल. जर तुम्ही अजूनही झोपलेले असाल तर तुम्ही संत आहात का स्वातंत्र्यवीर?

### ठीक आहे, ठीक आहे

एका गावातील मुलगी कुमारी माता बनली. तिला मारहाण केल्यानंतर तिने मुलाच्या वडिलांचे नाव सांगितले : गावाच्या वेशीबाहेर राहणारे झेन गुरु.

गावकरी गुरुंच्या घरात घुसले. त्यांच्या चिंतनात उद्धटपणे विघ्न आणून त्यांना दांभिक म्हणून दोष दिला. त्यांना मुलाला ठेवून घ्यायला सांगितले. गुरु फक्त एवढेच म्हणाले, “ठीक आहे, ठीक आहे”

त्यांनी बाळाला उचलून घेतले आणि शेजारी राहणाऱ्या बाईला स्वतःच्या खर्चाने बाळाला सांभाळण्यास ठेवले.

अर्थातच यामुळे त्यांचे नाव खराब झाले आणि त्यांचे सर्व शिष्य त्यांना सोडून गेले.

असे जवळ जवळ वर्षभर चालले. शेवटी जेव्हा त्या मुलीला सहन होईना तेव्हा तिने कबूल केले की ती खोटे बोलली. मुलाचे वडील शेजारीच रहात होते.

गावकऱ्यांनी मनापासून गुरुंची माफी मागितली आणि मुल परत मागितले. गुरु फक्त एवढेच म्हणाले, “ठीक आहे, ठीक आहे.”

ज्ञान झालेला माणूस

### स्वप्नात वारलेली मुले

लग्नानंतर अनेक वर्षांनी एका कोळ्याला आणि त्याच्या बायकोला मुलगा झाला. तो मुलगा त्याच्या आईवडिलांच्या प्रेमाचा आणि अभिमानाचा विषय होता. नंतर एकदा तो खूप आजारी झाला आणि औषधोपाचारावर खूप पैसे खर्च करूनही तो वारला.

आईचे हृदय दुःखाने पिळवटून गेले. वडिलांच्या डोळ्यात मात्र टिपूसही नव्हता.

त्याला दुःख न झाल्याबद्दल बायकोने विचारल्यावर तो म्हणाला, “मला का रडू आले नाही ते मी तुला सांगतो. काल रात्री मला स्वप्न पडले की मी राजा आहे आणि आठ धष्टपुष्ट मुलांचा बाप आहे आणि मला अचानक जाग आली. आता मला मोठी शंका येते आहे की मी त्या मुलांकरता रडू का या?”

### सोनेरी गरुड

एका माणसाला गरुडाचे अंडे सापडले. त्याने ते अंडी उबवणाऱ्या कोंबडीखाली ठेवले. कोंबडीच्या पिल्लांबरोबर अंड्यातून गरुडाचे पिल्लू बाहेर आले आणि त्यांच्यासारखेच वाढू लागले. ते त्यांच्यासारखेच कलाक कलाक करू लागले. किडे शोधण्यासाठी जमीन उकरू लागले, पंख फडफडवून थोड्याफार अंतरावर उडू लागले.

अनेक वर्षे गेली. आता तो गरुड मोठा झाला होता. एकदा त्याला आकाशात एक ऐटबाज पक्षी उडताना दिसला. त्याने पंखांची थोडीशीच हालचाल करून वाऱ्याच्या दिशेविरुद्ध एक डौलदार गिरकी घेतली.

मंत्रमुग्ध होऊन गरुडाने विचारले, “हा कोण आहे?”

“तो आहे पक्ष्यांचा राजा, गरुड.” शेजारी म्हणाला. “तो आकाशात विहार करणारा आहे आणि आपण जमिनीवर राहणारी कोंबडीची पिल्ले.”

असा तो गरुड कोंबडीचे पिल्लू म्हणून जगला आणि कोंबडीचे पिल्लू म्हणून मेल्या. कारण त्याला वाटले तो तेच आहे.

### बदकाचे पिल्लू

सुफी संत शामस-ए-ताब्रीझी स्वतःबद्दल पुढील गोष्ट सांगायचा-

लहानपणापासून मला चक्रम समजले जायचे. मला कोणीच समजून घ्यायचे नाही. माझे स्वतःचे वडिलच मला म्हणाले, “वेड्याच्या हॉस्पिटलमध्ये ठेवण्याएवढा तू वेडा नाहीस आणि इतकाही शांत नाहीस की तुला एखाद्या आश्रमात ठेवावे. मी आता तुझे काय करू?”

मी उत्तर दिले, “एका कोंबडीच्याखाली एक बदकाचे अंडे ठेवले. अंड्यातून बदकाचे पिल्लू बाहेर आल्यावर ते कोंबडीबरोबर तळ्याच्या काठापर्यंत आले आणि सरळ पाण्यात गेले. बिचारी कोंबडी काठावरच कलकलाट करत राहिली. बाबा, मी महासागरात उडी घेतली आहे आणि तेच आता माझे घर आहे. तुम्ही काठावरच राहायचे ठरवले आहे हा माझा दोष आहे का?”

## मिठाची बाहुली

मिठाची बाहुली हजारो मैलांचा प्रवास करून समुद्राच्या काठावर येऊन थांबली.

एवढा मोठा द्रव हलताना पाहून ती आश्चर्यचकित झाली. यासारखे काही तिने पूर्वी कधी बघितलेच नव्हते.

“आत ये आणि बघ.” समुद्र स्मित करून म्हणाला.

म्हणून मग बाहुली आत गेली. ती जितकी आत जाईल तितकी ती विरघळत चालली होती. शेवटी ती फक्त चिमुटभर उरली. ती शेवटची चिमुट विरघण्यापूर्वी ती विस्मयाने म्हणाली,

“आता मला समजले की मी कोण आहे.”

“कोण आहेस तू?” मिठाची बाहुली समुद्राला म्हणाली.

## मी कोण आहे?

नैशापुरच्या अत्तारने सांगितलेली गोष्ट-

प्रियकराने प्रेयसीचा दरवाजा खटखटवला.

“कोण आहे?” प्रेयसी आतून म्हणाली.

“मी आहे.” प्रियकर म्हणाला.

“चालता हो. या घरात तू आणि मी राहू शकत नाही.”

प्रियकर परत गेला आणि कित्येक वर्षे प्रेयसीच्या शब्दांवर विचार करत राहिला. तो परत आला आणि त्याने परत दरवाजा खटखटवला.

“कोण आहे?”

“तू आहेस.”

दरवाजा ताबडतोब उघडला.

## बोलका प्रियकर

प्रियकराने त्याच्या सुटाला कित्येक महिने अयशस्वीपणे इस्त्री करत राहिला. तो तिच्याकडून नाकारण्याची वेदना कित्येक दिवस सहन करत होता. अखेर त्याच्या प्रेयसीने होकार दिला. “या ठिकाणी, या वेळी ये.” ती म्हणाली.

अखेर तो त्याच्या प्रेयसीच्या शेजारी बसलेला होता. काही महिन्यांपासून लिहित असलेल्या प्रेमपत्रांचा गडा त्याने काढला. त्या पत्रांमध्ये तीव्र प्रेमभावना आणि आसक्ती व्यक्त केलेली होती. तो ती मोठ्याने वाचू लागला. अशी कित्येक मिनिटे गेली. तो पुढे पुढे वाचतच राहिला.

शेवटी ती बाई ओरडली, “कसला बथ्थड डोक्याचा आहेस तू? ती पत्रे तुझ्या तीव्र इच्छेतून निर्माण झाली. पण आता मी तुझ्याबरोबर आहे आणि तू मात्र तुझ्या हास्यास्पद पत्रांमधेच अडकला आहेस.”

“मी इथे तुमच्या सोबत आहे.” ईश्वर म्हणतो, “आणि तू मनात माझ्याबद्दल विचार करत राहतोस, माझ्याबद्दल बोलत राहतोस आणि तुझ्या पुस्तकांमध्ये मला शोधत राहतोस. तू जरा गप्प बसलास तरच तुझे माझ्याकडे लक्ष जाईल?”

### ‘मी’ पणाचा त्याग करणे

शिष्य: मी माझी सेवा तुम्हाला अर्पण करायला आलो आहे.

गुरु: जर तू ‘मी’ पणा सोडशील तर सेवा निश्चितच करता येईल.

तू जर गरिबांचे पोट भरण्यासाठी तुझ्या कडच्या सगळ्या वस्तूंचा त्याग करशील, तुझे शरीर झिजवशील, आणि प्रेमाचा त्याग करशील तर सेवा करता येईल.

तुमच्याकडच्या वस्तू तशाच ठेवा आणि ‘मी’ पण सोडा. तुमचे शरीर जाळू नका, अहं जाळा. प्रेम आपोआपच निर्माण होईल.

### काहीच नाहीचा त्याग करा

शिष्य: मी तुमच्याकडे काहीच न घेता आलो आहे.

गुरु: ते ताबडतोब टाकून दे.

शिष्य: पण मी ते कसे टाकू शकतो जे काहीच नाहीये.

गुरु: तर मग ते तुझ्याजवळ बाळग.

तुमच्याकडचे काहीच नसणे हे तुमच्याकडचा सर्वन मौल्यवान ठेवा असू शकतो.

### झेन गुरु आणि ख्रिश्चन

एक ख्रिश्चन माणूस जेन धर्मगुरूंना भेटायला गेला आणि म्हणाला, “मला तुमच्यासाठी सर्जन ओन द माउंट वाचायची परवानगी द्या.”

“मी ते आनंदाने ऐकेन.” गुरु म्हणाले.

त्या ख्रिश्चन व्यक्तीने एक वाक्य वाचले आणि वर पाहिले. गुरु हसले आणि म्हणाले, “जो कुणी हे वाक्य बोलला असेल तो नक्कीच ज्ञानी माणूस असणार.”

हे ऐकून ती ख्रिश्चन व्यक्ती खुश झाली. तो पुढे वाचत राहिला. गुरूंनी त्याला मध्येच थांबवले आणि म्हणाले, “हे शब्द मानवाच्या तारणकरत्याकडून आले आहेत.”

ती ख्रिश्चन व्यक्ती आनंदी झाली. त्याने शेवटपर्यंत वाचन केले. गुरूंनी जाहीर केले, “दैवत्वाचा स्पर्श झालेल्या व्यक्तीने हा उपदेश केला आहे.

त्या ख्रिश्चन माणसाच्या आनंदाला पारावारच राहिला नाही. तेथून जाताना त्याने निश्चय केला की परत इथे यायचे आणि गुरूंना ख्रिश्चन करून घ्यायचे.

परत घरी जाताना त्याला रस्त्यात येशू भेटला. “प्रभू,” तो उत्तेजित स्वरात म्हणाला, “तुमच्यात दैवत्व आहे हे मी त्या माणसाकडून आज वदवून घेतले.

येशूने स्मितहास्य केले आणि म्हणाला, “तुझा ख्रिश्चन अहं सुखावण्यापलीकडे तुला याचा काही दुसरा फायदा झाला का?”

## सैतानाला आराम

एक प्राचीन ख्रिश्चन दंतकथा:

जेव्हा ईश्वराच्या पुत्राला सुळावर चढवून मारण्यात आले तेव्हा तो तडक नरकात गेला व सर्व पापी व्यक्तींना त्याने छळापासून सोडवले.

त्यामुळे सैतान आक्रंदून रडू लागला कारण त्याला वाटले की आता नरकात कोणी पापी माणूस येणारच नाही.

तेव्हा ईश्वर त्याला म्हणाला, “रडू नकोस. जे लोक स्वतः चांगले नाहीत तरीही इतरांची निंदा करतात त्या सर्वांना मी तुझ्याकडे पाठवीन आणि मी परत येईपर्यंत नरक पुन्हा भरून जाईल.

## इतरांची निंदा करण्यापेक्षा झोपलेले चांगले

शिराझचा सदी स्वतःबद्दल एक गोष्ट सांगायचा:

प्रार्थना आणि भक्ती मनोभावे करणारा मी एक धार्मिक मुलगा होतो. एका रात्री पवित्र कुराण माझ्या मांडीवर घेऊन मी वडिलांच्या बरोबर जागरण करत होतो.

खोलीतले इतर लोक काही वेळाने पेंगू लागले आणि थोड्याच वेळात झोपले. ते बघून मी वडिलांना म्हणालो, “या झोपलेल्या लोकांपैकी कोणीही आपले डोळे उघडत नाहीये का प्रार्थना करत नाहीये. एखाद्याला वाटेल की ते मेले का काय.”

माझ्या वडिलांनी उत्तर दिले, “अरे बाळा, इतरांची निंदा करण्यापेक्षा तू झोपून गेलास तर मला जास्त आवडेल.”

## भिक्षू आणि स्त्री

मठात जात असतांना दोन भिक्षुंना नदीच्या तीरावर एक अतिशय सुंदर स्त्री दिसली. त्यांच्यासारखीच तिलाही नदी पार करायची होती. पण पाणी फार खोल होते म्हणून त्यांच्यापैकी एकाने तिला आपल्या खांद्यावर घेतले.

दुसऱ्या भिक्षुला हा प्रकार अतिशय लज्जास्पद वाटला. तो नियम मोडल्याबद्दल दोन तास त्याला रागवत राहिला. : तो भिक्षू आहे हे तो विसरला का? एका स्त्रीला स्पर्श करायचे धाडस त्याने केलेच कसे? आणि सर्वात कहर म्हणजे तिला नदीपार उचलून न्यावे? लोक काय म्हणतील? त्याने स्वतःच्या पवित्र धर्माला काळिमा फासला नाही का? आणि बरच काही.

हे सर्व ऐकणाऱ्या भिक्षुने मात्र हे सर्व बोलणे गांभीर्याने घेतले नाही. दुसऱ्या भिक्षुच्या भाषणाच्या शेवटी तो म्हणाला, “बंधू, मी त्या स्त्रीला नदीच्या पार सोडले. पण तू मात्र अजून तिला धरून ठेवले आहेस.”

अरबी सुफी संत अबू हसन भुशंजा म्हणतात, “पापाची कृती ही पाप करण्याची इच्छा आणि विचार यांच्यापेक्षा कमी धोकादायक असते. एखाद्या कृतीचा आनंद शरीराला घटकाभर मिळणे ही एक गोष्ट आहे पण मनाने आणि हृदयाने ते विचार सतत घोळवत ठेवणे ही पूर्णपणे वेगळी गोष्ट आहे.

प्रत्येक वेळी मी जेव्हा दुसऱ्यांच्या पापाचे विचार घोळवीत बसतो तेव्हा ते विचार घोळवण्याने मला प्रत्यक्ष पाप करणाऱ्या माणसापेक्षा जास्त आनंद मिळतो.

## हृदयविकाराचा अध्यात्मिक झटका

टॉम काकांचे हृदय कमकुवत होते. त्यामुळे जेव्हा त्यांच्या कुटुंबाला समजले की त्यांना वारसाहक्काने करोडो डॉलर मिळाले आहेत, तेव्हा त्यांना वाटले की जर ही बातमी त्यांना समजली तर त्यांना हृदयविकाराचा झटका येईल. म्हणून त्यांनी धर्मगुरूंची मदत घ्यायचे ठरवले. धर्मगुरूंनी आश्वासन दिले की ते आवश्यक ते सर्व काही करतील.

“टॉम, मला सांग पाहू, पाद्री मर्फी म्हणाले, “जर ईश्वराने दयावंत होवून तुला करोडो डॉलर दिले तर तू त्याचे काय करशील?”

“फादर, मी त्यातले निम्मे चर्चला देईन.” हे ऐकून फादर मर्फींना झटका आला.

ज्यावेळी एका उद्योगपतीला आपले साम्राज्य वाढविताना हृदयविकाराचा झटका आला तर म्हणणे सोपे असते की हा झटका त्याला लोभी आणि स्वार्थीपणामुळे आला आहे. पण जेव्हा एखाद्या धर्मगुरूला ईश्वराचे साम्राज्य वाढविताना हृदयविकाराचा झटका येतो तेव्हा तो सुद्धा सभ्यतेच्या बुरख्याआड दडलेल्या स्वार्थामुळेच आलेला असतो. तुम्ही ईश्वराचे साम्राज्य



वाढवण्याचा प्रयत्न करत आहात की स्वतःचे? वाढण्यासाठी साम्राज्याला धक्का देण्याची गरज नसते. तुमची चिंता तुम्हाला फसवते, खरे का नाही?

## येशुला समजून घेणे

नुकताच ख्रिश्चन धर्म स्वीकारलेली व्यक्ती आणि त्याच्या नास्तिक मित्राचा संवाद:

“तर मग तू ख्रिश्चन धर्म स्वीकारलास का?”

“हो.”

तर मग तुला येशुबद्दल खूप माहिती असेल. मला सांग की तो कोणत्या देशात जन्माला आला?”

“मला माहिती नाही.”

“जेव्हा तो मेला तेव्हा त्याचे वय काय होते?”

“मला माहिती नाही.”

“त्यांनी किती प्रवचने दिली?”

“मला माहिती नाही.”

“तू ख्रिश्चन धर्म स्वीकारला आहेस पण तुला येशुबद्दल फारच थोडी माहिती आहे.”

“तुझे बरोबर आहे. मला त्याच्याबद्दल किती कमी माहिती आहे हे बघून मला लाज वाटते. पण मला हे माहिती आहे; तीन वर्षांपूर्वी मी दारुड्या होतो. कर्जात बुडालो होतो. माझे कुटुंब तुटत होते. माझ्या बायकोला आणि मुलांना माझ्या घरी येण्याची भीती वाटायची. आता मी दारू सोडली आहे. माझे सर्व कर्ज फिटले आणि आमचे घर सुखी झाले. हे सर्व येशूने केले. हे मला त्याच्याबद्दल माहित आहे.”

खरे समजून घेणे म्हणजे जे आपल्याला माहित आहे त्यामुळे परिवर्तन घडून येणे.

## येशुचा चेहरा

बायबलमध्ये संत ल्युक म्हणतो:

पिटर म्हणाला, “तू काय म्हणतो आहेस ते मला समजत नाही.” हे तो बोलत असतानाच कोंबडा आरवला. तेव्हा येशूने सरळ त्याच्या डोळ्यात पाहिले. पिटर बाहेर गेला आणि रडला.

मी त्याच्याशी चांगले संबंध ठेवू शकलो. मी त्याच्याशी संवाद साधतो, त्याचे आभार मानतो आणि मदतीची याचना करतो.

पण मला नेहमीच या कल्पनेने अस्वस्थ वाटत असते की त्याची अशी इच्छा असावी की त्याच्याकडे पहावे, आणि मी बघत नाही. मी त्याच्याशी बोलतो पण जेव्हा तो माझ्याकडे बघत आहे असे मला वाटते तेव्हा मी दुसरीकडे बघतो.

मला भीती वाटते की मला ज्याच्याबद्दल पश्चाताप वाटलेला नाही अशा एखाद्या पापाबद्दल मला त्याचे डोळे माझ्यावर दोषारोप करताना दिसतील,. किंवा मागणी – त्याला माझ्याकडून काहीतरी हवे असेल.

एके दिवशी सगळा धीर एकवटून मी त्याच्याकडे पाहिले. तिथे दोषारोप नव्हता. मागणी नव्हती, डोळे फक्त म्हणाले, “माझे तुझ्यावर प्रेम आहे.”

आणि पिटर सारखेच मी बाहेर जाऊन रडलो.

## सोन्याचे अंडे

धार्मिक ग्रंथातला एक उतारा:

भगवान म्हणाले : एका शेतकऱ्याकडे रोज एक सोन्याचे अंडे देणारे बदक होते. त्याची पत्नी फार लोभी होती. रोज केवळ एक सोन्याचे अंडे घेऊन तिचे समाधान होईना. त्यामुळे सर्व अंडी एकाच वेळी मिळवण्याच्या आशेने तिने ते बदक मारले.

आणि हे ईश्वराचे शब्द आहेत.

एका नास्तीकाने ही गोष्ट ऐकली आणि त्यावर उपहासाने हसला, सोन्याचे अंडे देणारे बदक! याच्यावरूनच तुमच्या धर्मग्रंथातील खुळचटपणा दिसून येतो!

ज्यावेळी एक धार्मिक विद्वान ही कहाणी वाचतो, तो पुढील प्रमाणे प्रतिक्रिया देतो : ईश्वराने त्या बदकाचे अस्तित्व दर्शवून दिले आहे. मग ते कितीही खुळचट वाटले तरी ही गोष्ट खरी असणार. आता तुम्ही विचाराल की एखादे अंडे, त्याच्यात अंड्याचे सर्व गुणधर्म असण्याबरोबरच सोन्याचे कसे असू शकते? भिन्न-भिन्न विचारधारा याचे वेगवेगळे स्पष्टीकरण देतात. पण ही गोष्ट विश्वासावर आधारित आहे जी विचार करणाऱ्यांसाठी अजूनही एक रहस्य बनून राहिली आहे.

एक प्रचारक या गोष्टीने इतका प्रभावित झाला की तो ठिकठीकाणी फिरून लोकांना सांगू लागला की पूर्वी ईश्वराने सोन्याचे अंडे बनवले होते.

सोन्याच्या अंड्यावर लोकांना विश्वास ठेवायला लावण्यापेक्षा त्यांना लोभापासून दूर राहण्यास शिकवणे जास्त महत्वाचे आहे.

## चांगली बातमी

येशूने दृष्टान्तकथांच्या माध्यमातून लोकांना शिकवायला सुरुवात केली. तो म्हणाला : ईश्वराचे साम्राज्य हे त्या दोन भावांसारखे आहे ज्यांना ईश्वराने मानवाची सेवा करण्यासाठी सर्व गोष्टींचा त्याग करण्यास सांगितले.

मोठ्या भावाने ईश्वराच्या हाकेला प्रतिसाद दिला. आपली प्रेयसी आणि कुटुंबाला सोडून त्याला गरिबांची सेवा करण्यासाठी दूरवरच्या प्रदेशात जावे लागले. काही वर्षांनी त्याला कामासाठी तुरुंगात टाकले गेले, छळ केला गेला आणि नंतर ठार मारले गेले.

भगवान म्हणाले, “माझ्या प्रामाणिक आणि उत्तम सेवका, तू चांगले काम केलेस. तू माझी अनेक प्रकारे सेवा केलीस. आता मी तुला अनेक आशीर्वाद देईन. या माझ्या दरबारात तुझे स्वागत आहे.”

धाकट्या भावाने ईश्वराच्या हाकेकडे दुर्लक्ष केले. त्याने आपल्याला आवडलेल्या मुलीशी लग्न केले आणि स्वतःच्या व्यवसायाची भरभराट केली. तो त्याच्या बायाकोमुलांशी प्रेमाने वागायचा आणि अधूनमधून गरिबांना दान द्यायचा.

त्याची शेवटची घटका आल्यावर ईश्वर म्हणाला, “माझ्या प्रामाणिक आणि उत्तम सेवका, तू चांगले काम केलेस. तू माझी अनेक प्रकारे सेवा केलीस. आता मी तुला अनेक आशीर्वाद देईन. या माझ्या दरबारात तुझे स्वागत आहे.”

ज्यावेळी मोठ्या भावाला समजले की त्याच्या भावाला त्याच्यासारखेच बक्षीस मिळणार आहे, तेव्हा त्याला आश्चर्य वाटले. पण तो आनंदाने म्हणाला, “तू ज्यावेळी मला हाक दिलीस, त्यावेळी जरी मला हे माहिती असते तरी मी तुझ्या प्रेमाखातर आधी जे केले तेच केले असते.”

## जुनेद आणि न्हावी

संत जुनेदनी भिकाऱ्याचा वेश धारण केला आणि मक्केला एका न्हाव्याच्या दुकानात प्रवेश केला. त्यावेळी न्हावी एका श्रीमंत माणसाची दाढी करत होता. या श्रीमंत ग्राहकाचे काम सोडून त्याने या भिकाऱ्याची दाढी प्रथम केली. न्हाव्याने या कामाचे पैसे तर घेतले नाहीतच, शिवाय त्याला दान देऊन रवाना केले.

यामुळे जुनेद फारच प्रभावित झाला. त्याने ठरवले की त्याला त्या दिवशी जे काही दान मिळेल ते या न्हाव्याला द्यायचे. एका धनीक यात्रेकरुने त्याला सोन्याच्या नाण्यांनी भरलेली थैली दिली. अत्यानंदाने तो न्हाव्याच्या दुकानात धावत गेला आणि ती थैली न्हाव्याला देवू केली.

जेव्हा त्या न्हाव्याच्या लक्षात आले की त्या ती थैली का मिळते आहे, तेव्हा तो खूप संतापला. “असा कसा तू संत,” तो ओरडला, “तू माझ्या प्रेमाची किंमत करतो आहेस.”

भक्त ईश्वरावर ओरडला, “असला कसला तू देव, माझ्या भक्तीच्या बदल्यात तू मला बक्षीस देतो आहेस.”

ईश्वर हसून म्हणाला, “मी प्रेम आहे. मी बक्षीस कसे देईन?”

ज्यावेळी एखाद्याने देऊ केलेल्या गोष्टीच्या बदली तो कशाची तरी अपेक्षा करतो त्यावेळी भेट लाच बनते.

### जेष्ठ मुलगा

स्वर्गात गेल्यावर देवाला दिसले की सगळेजण तिथेच आहेत तेव्हा तो फारसा खुश झाला नाही. आपल्या धमक्या प्रत्यक्षात आणण्यासाठी त्याने न्यायाची मदत घेतली. सगळ्यांना त्याच्या सिंहासनाजवळ बोलावले आणि देवदूताला ‘दहा आदेश’ वाचून दाखवायला सांगितले.

पहिला आदेश वाचला गेला. ईश्वर म्हणाला, “ज्यांनी कोणी हा आदेश मोडला असेल, ते नरकात जातील.” याचे ताबडतोब पालन झाले.

अशा प्रकारे सर्व आदेशांचे पालन करण्यात आले. सातव्या आदेशापर्यंत स्वर्गात फक्त एक समाधानी आणि विरक्त असलेला संन्यासी राहिला होता.

ईश्वराने पाहिले नी म्हणाला, “फक्त एकाच माणूस राहिलाय स्वर्गात? मला फारच एकट-एकट वाटेल. म्हणून तो ओरडून म्हणाला, “सगळ्यांनी परत या.”

जेव्हा संन्याशाला समजले की सगळ्यांना माफ करण्यात आले आहे तेव्हा तो संन्यासी रागाने ओरडला, “हा अन्याय आहे. हे तुम्ही मला आधी का नाही सांगितलेत?”

### वृद्ध स्त्रीचा धर्म

एका धार्मिक स्वभावाच्या स्त्रीचे सर्व प्रस्थापित धर्मांकडून समाधान झाले नाही म्हणून तिने स्वतःचा धर्म स्थापन केला.

बातमीदाराने त्या महिलेचा दृष्टीकोन समजून घेण्यासाठी तिला विचारले, “तुम्हाला खरोखर असे वाटते का की तुम्ही आणि तुमच्या कामवाल्या बाईशिवाय दुसरे कोणीच स्वर्गात जाणार नाही?”

यावर त्या वृद्ध महिलेने थोडा विचार केला नी म्हणाली, “मला माझ्या कामवाल्या बाईबद्दल नक्की नाही सांगता येणार.”

## प्रेमाचा विसराळूपणा

“तू सतत माझ्या भूतकाळातल्या चुकांबद्दल का बोलत असतेस?” पती म्हणाला. “मला वाटले की तू ते विसरली आहेस आणि मला माफही केले आहेस.”

मी खरच तसे केले आहे. पण मी ते विसरले आहे आणि तुला माफही केले आहे हे तू कधी विसरू नकोस.”

पापी: “हे ईश्वरा, माझी पापे लक्षात ठेवू नकोस.”

प्रेम कधी चुकांचा हिशोब ठेवत नाही.

## कमळ

गुरूंना वाटत होते की शिष्यांनी एक विशेष प्रकारचे वस्त्र धारण करावे ज्यामुळे इतरांना त्यांच्या धर्माधिष्ठित आचरणाबद्दल समजेल.

तलावातले सुंदर कमळ बघून मी म्हणालो, मित्रा तू किती सुंदर आहेस. तुला निर्माण करणारा ईश्वर किती सुंदर असेल!”

हे ऐकून कमळ लाजले. स्वतःच्या सौंदर्याबद्दल अनभिज्ञ असण्यामुळेच ते जास्त सुंदर दिसत होते.

दुसऱ्या एका तळ्यात मला माझे लक्ष वेधून घेण्यासाठी पाकळ्या सावरणारे कमळ दिसले. ते जणू काही म्हणत होते, “माझ्या सौंदर्याकडे बघ आणि माझ्या निर्मात्याचे गुमागान कर.”

तिटकारा येऊन मी तीथून निघून गेलो.

उपदेश देताना मी लोकांना प्रभावित करण्याचा प्रयत्न करतो.

## कासव

चीनच्या सम्राटाने उत्तरेच्या पर्वतावर राहणाऱ्या साधूला बोलावण्यासाठी आपला दूत पाठवला. ते दूत साधूला राज्याचा पंतप्रधानपद स्वीकारण्याचे निमंत्रण देण्यास गेले.

अनेक दिवस प्रवास करून ते दूत तिथे पोचले. आश्रम रिकामा होता. पण जवळच असलेल्या नदीच्या मध्यावर एक अर्धनग्न माणूस दगडावर बसून गळ टाकून मासे पकडताना आढळला. सम्राटांना ज्याच्याबद्दल इतका आदर आहे तो हाच माणूस असेल का? गावात चौकशी केल्यावर समजले की हाच तो माणूस आहे. मग ते परत नदीच्या तीरावर आले आणि आदरपूर्वक त्या व्यक्तीचे लक्ष वेधून घेण्याचा प्रयत्न करू लागले.

तो माणूस नदीतून चालत त्यांच्याकडे आला आणि दूतांच्या समोर कमरेवर हात ठेवून अनवाणी पायांनी उभा राहिला.

“तुम्हाला काय हवे आहे?”

“महाराज, तुमच्या विद्वत्तेच्या आणि पवित्र्याच्या गोष्टी चीनच्या सम्राटांच्या कानावर गेल्या आणि त्यांनी तुमच्यासाठी या भेटी पाठवल्या आहेत. त्यांच्या राज्याचे पंतप्रधानपद स्वीकारण्यासाठी त्यांनी तुम्हाला निमंत्रण दिले आहे.”

“राज्याचे पंतप्रधानपद?”

“हो महाराज.”

“मला?”

“हो महाराज.”

“सम्राटांचा डोके फिरले आहे का?” असे म्हणून तो साधू जोरजोराने हसू लागला. सम्राटाच्या दूतांना काही समजेना.

हसू कसेबसे आवरल्यावर तो साधू म्हणाला, “मला एका गोष्ट सांगा. मी ऐकले आहे सम्राटाच्या मंदिरात एक भुसा भरलेले कासव ठेवले आहे आणि त्याच्या कवचावर हिरे जडवलेले आहेत. हे खरे आहे का?”

“हे खरे आहे महाराज.”

“हे खरे आहे का की सम्राट आणि त्यांचे कुटुंबीय रोज त्या हिरे जडवलेल्या कासवाची पूजा करतात?”

“हो महाराज.”

“आता तुम्ही हे चिखलात शेंपूट हलवणारे जिवंत कासव बघा. तुम्हाला वाटते का की या जिवंत कासवाला त्या हिरे जडवलेल्या कासवाबरोबर आपले स्थान बदलायला आवडेल?”

“नाही, तो असे कधीच करणार नाही.”

“मग सम्राटांना जाऊन सांगा की मलापण असे करायला कधीच आवडणार नाही. कारण मूर्ती बनवल्यावर कोणीच जिवंत राहू शकत नाही.”

## बयाझीद कायदा मोडतो

मुस्लिम संत बयाझीद कधी कधी मुद्दामच इस्लाममधील कर्मकांड आणि बाह्य रूपाच्या विरुद्ध वर्तन करायचा.

एकदा मक्केवरून परत येताना तो इराणच्या के शहरात थांबला. शहरातील लोकांचे त्याच्यावर खूप प्रेम होते. त्यांनी त्याच्या स्वागताची मोठी धामधूम उडवून दिली. बयाझीद या अतिप्रशंसेने वैतागला. बाजारात पोचल्यावर त्याने एक पावाची लादी विकत घेतली आणि

सगळ्या चाहत्यांच्या समोरच खायला सुरुवात केली. तो रमजानचा उपासाचा दिवस होता. पण बयाझीदला खात्री होती की त्याच्या मक्केच्या यात्रेमुळे हा नियम मोडणे यथोचित आहे.

पण त्याच्या भक्तांना तसे वाटत नव्हते. त्यांना त्याच्या वागण्याचा धक्का बसला आणि ते तेथून निघून आपापल्या घरी परतले. बयाझीदानी खोडकरपणे एका शिष्याला विचारले, “बघितलस का की ज्या क्षणी मी त्यांच्या अपेक्षांच्या विरुद्धा वागायला सुरुवात केली, त्या क्षणी त्यांचा आदर नाहिसा झाला.

आदराची किंमत म्हणजे त्यांच्या मनाप्रमाणे वागणे.

### चट्टेरी-पट्टेरी माणसे

एकदा धर्मोपदेशकाने वर्गातल्या मुलांना विचारले, “जर सर्व चांगली माणसे गोऱ्या वर्णाची असतील आणि वाईट माणसे काळ्या वर्णाची असतील तर तुम्हाला कोणत्या रंगाचे व्हायला आवडेल?”

छोटी मेरी म्हणाली, “मी चट्टेरी-पट्टेरी झाले असते.”

धर्मोपदेशाकालाही तसेच व्हायला आवडले असते. महात्मे, पोप, संत यांनाही असेच व्हायला आवडले असते.

चांगल्या चर्चच्या शोधात एक माणूस एका चर्चमध्ये गेला. तिथे एक पादरी आणि इतर लोक प्रार्थनेचे पुस्तक वाचत होते, “आपण जी कामे करायला हवी होती ती केली नाहीत व जी करायला नको होती, ती केली.”

तो माणूस एका बैठकीवर धपकन बसला आणि निश्वास सोडून म्हणाला, “चला. एकदाचे मला माझ्यासारखे लोक मिळाले.”

स्वतःचे चट्टेरी-पट्टेरीपण लपवणे जरी एखादे वेळी यशस्वी झाले तरी नेहमीच अप्रामाणिक असते.

### बहिन्यांकरता संगीत

मी पूर्वी बहिरा होतो.

मी उभ्या असलेल्या लोकांना चित्रविचित्र पद्धतीने हातपाय हलवताना पहायचो.

ते त्याला नृत्य म्हणायचे.

मी संगीत ऐकेपर्यंत मला ते विचित्र वाटायचे.

संत आणि प्रियकर असे का वागतात हे मला समजायचे नाही. मी माझे हृदय जिवंत होण्याची वाट बघतो आहे.

## धनदौलत

पती: “मी खूप मेहनत करीन आणि एके दिवशी आपण खूप श्रीमंत होऊ.”

पत्नी : “आपण अगोदरच श्रीमंत आहोत कारण आपण एकमेकांच्या बरोबर आहोत. कधीतरी आपल्याकडे पैसाही असेल.”

## समाधानी कोळी

बोटीच्या शेजारी पडून पाईप ओढणाऱ्या कोळ्याला पाहून एका उद्योगपतीला धक्का बसला.

“तू मासेमारीला का गेला नाहीस?” उद्योगपतीने विचारले.

“कारण मी आजच्यासाठी पुरेसे मासे पकडले आहेत.”

“तू अजून जास्त का पकडत नाहीस?”

“मी त्यांचे काय करू?”

“जास्त पैसे कमाव. मग तू तूझ्या बोटीला इंजिन बसवू शकशील. मग तुला खोल पाण्यात जाऊन आणखी मासे पकडता येतील. त्यामुळे तुला आणखी पैसे मिळतील. त्या पैशाने तुला नायलॉनचे जाळे आणता येईल. मग जास्त मासे, जास्त पैसे. लवकरच तुझ्याकडे दोन बोटी घेण्याएवढे पैसे जमतील. तू बोटींचा एक ताफाच घेवू शकशील. मग तू माझ्यासारखा श्रीमंत बनशील.”

“मग मी काय करेन?”

“मग तू आयुष्य चांगल्या प्रकारे उपभोगू शकशील.”

“मी आत्ता काय करतो आहे असे तुला वाटते आहे?”

तुम्हाला काय हवे आहे – धनदौलत का मजा करण्याची क्षमता.

## सोन्याचे सात हंडे

झपाटलेल्या झाडाखालून एक न्हावी चालला होता. तेव्हा त्याला एक आवाज ऐकू आला, “तुला सोन्याचे सात हंडे हवे आहेत का?” त्याने आजूबाजूला पाहिले पण त्याला कोणी दिसले नाही. पण त्याचा लोभ जागृत झाला म्हणून तो जोराने ओरडला, “हो. मला हवे आहेत,” “तर मग ताबडतोब घरी जा.” तो आवाज म्हणाला. “तुला ते घरी सापडतील.”

न्हावी पळत घरी गेला. त्याला घरात सात हंडे सापडले. एक सोडून सर्व हंडे पूर्ण भरलेले होते. एक हंडा मात्र अर्धा भरलेला होता. न्हाव्याला एक हंडा अर्धाच भरलेला आहे हा विचार सहन होईना. त्याला तो पूर्ण भरण्याची इच्छा झाली. त्याशिवाय त्याला आनंद होणार नव्हता.



त्याने त्याच्या कुटुंबातील सर्वांचे दागिने वितळवून त्याची सोन्याची नाणी बनवली आणि त्या अर्ध्या भरलेल्या हंड्यात ओतली. पण तरीही हंडा आधीसारखाच अर्धा भरलेला राहिला. तो हैराण झाला. मग न्हाव्याने खर्च कमी केला, उपाशी राहिला आणि कुटुंबाला देखील उपाशी ठेवले. पण त्यामुळे कोणताच फायदा झाला नाही. हंड्यात कितीही सोने टाकले तरी तो अर्धा रिकामाच राहायचा.

एक दिवस त्याने राजाला सांगून आपला पगार दुप्पट करून घेतला. अर्धा हंडा भरायची लढाई अजूनही चालूच होती. न्हाव्याने भीक मागायला सुरुवात केली. पण अर्धा हंडा आत टाकलेली नाणी गडप करायचा आणि नेहमी अर्धाच राहायचा.

राजाने जेव्हा न्हाव्याची दुर्दशा पाहिली तेव्हा त्याने त्याला विचारले, “तुला काय झाले आहे?” जेव्हा तुझा पगार कमी होता तेव्हा तू खुश होतास. पण पगार दुप्पट झाल्यावर तू दुःखी आणि अशक्त वाटायला लागला आहेस. असे तर नाही ना की कोणीतरी तुला सोन्याचे सात हंडे दिले आहेत?”

हे ऐकून न्हाव्याला खूप आश्चर्य वाटले, “महाराज, तुम्हाला हे कोणी सांगितले?” न्हाव्याने विचारले.

राजा हसला, “सोन्याचे सात हंडे ज्याला सैतान देतो त्या व्यक्तीसारखी तुझी अवस्था आहे. त्याने एकदा मलापण सात हंडे दिले होते. जेव्हा मी त्याला विचारले की मी ते खर्च करू शकतो का फक्त सांभाळून ठेवायचे आहेत? हे ऐकल्यावर सैतान उत्तर न देताच गायब झाला. ते सोने खर्च करता येत नाही. ते फक्त गोळा करता येते. जा. आत्ताच जाऊन सैतानाला सर्व हंडे परत कर म्हणजे तुझे सुख परत येईल.”

### आधुनिक जीवनावरची एक बोधकथा

सर्व जनावरे एका बैठकीत भेटली आणि तक्रार करू लागली की मानव नेहमीच त्यांच्याकडून काहीना काही हिरावून घेत राहिली आहेत.

“ते माझे दुध घेतात.” गाय म्हणाली. “ते माझी अंडी घेतात.” कोंबडी म्हणाली. “ते बेकनसाठी माझे मांस घेतात.” डुक्कर म्हणाला.

गोगलगाय सर्वात शेवटी बोलली. “माझ्याकडे असे काही आहे की ते हवे असले तरी ते माझ्याकडून काढून घेऊ शकत नाहीत. अशी वस्तू की जी त्यांना फार महत्वाची आहे. वेळ.”

जर आपल्याला स्वतःकरता द्यायचाच असेल तर आपल्यासाठी वेळच वेळ आहे.

तुम्हाला कोण अडवणार आहे?

## होफिट्ज चेम

मागच्या शतकात एक अमेरिकी पर्यटक प्रसिद्ध पोलिश रब्बी होफिट्ज चेमना भेटायला गेला. त्याला रब्बीचे साधे घर बघून आश्चर्य वाटले. त्यांचे घर फक्त पुस्तकांनीच भरले होते. घरात फक्त एक टेबल आणि खुर्ची होती.

“रब्बी, तुमच्या घरातले फर्निचर कुठे आहे?” पर्यटकाने विचारले.

“तुझे कुठे आहे?”

“माझे? मी तर फक्त इथून जात होतो. मी फक्त इथे भेट दिली”

“मी ही इथे फक्त पर्यटकच आहे.”

## आकाश आणि कावळा

भागवत पुराणातील कथा:

एकदा एक कावळा चोचीमध्ये मांसाचा तुकडा घेऊन आकाशात उडाला. इतर वीस कावळे त्याच्याकडून तो मांसाचा तुकडा हिरावून घेण्यासाठी त्याचा वेगाने पाठलाग करू लागले.

शेवटी एकदाचा कावळ्याने तो तुकडा चोचीतून सोडला. पाठलाग करणाऱ्या कावळ्यांनी त्याला सोडून दिले आणि ते मांसाचा तुकडा घेण्यासाठी झुंजू लागले.

कावळा म्हणाला: मी अन्नाचा त्याग केला आणि मला हे शांत आभाळ मिळाले.

झेन भिक्षू म्हणाला,

“माझे घर जळल्यावर मला विना अडथळा रात्रीचा चंद्र बघता येतो आहे.

## चंद्र कोण चोरू शकतो?

एका पर्वताच्या पायथ्याशी झेन गुरु रायोकान अत्यंत साधे आयुष्य जगत होते. एके दिवशी गुरु बाहेर गेले असताना एक चोर त्यांच्या झोपडीचे दार तोडून आत गेला. आत गेल्यावर त्याला आढळले की आत चोरण्यासारखे काहीच नव्हते.

रायोकान परत आले आणि त्यांनी चोराला पकडले. “तू मला भेटण्यासाठी स्वतःला फारच संकटात टाकलस.” ते म्हणाले. तू रिकाम्या हाताने परत जाणे योग्य नाही. कृपया माझे ब्लॅकेट आणि कपडे माझी भेट म्हणून घे.

चोर आश्चर्यचकीत होऊन भेटवस्तू घेऊन गेला.

रायोकान झोपडीच्या दारात नगनावस्थेत बसून आकाशातला चंद्र बघत राहिले. “बिचारा.” ते म्हणाले, “मी त्याला हा चंद्र देऊ शकलो असतो तर.”

## हिरा

जेव्हा एक संन्यासी गावाच्या वेशीवर येऊन पोचला आणि आणि त्याने झाडाच्या खाली मुक्काम केला. तेव्हा एक गावकरी धावत धावत त्याच्याकडे आला आणि म्हणाला, “खडा! खडा! मला मौल्यवान खडा द्या.”

“कसला खडा?” संन्याशाने विचारले.

“काल रात्री मला भगवान शिवाने स्वप्नात सांगितले की उद्या गावाच्या वेशीवर संध्याकाळी तुला एक संन्यासी भेटेल तो तुला एक खडा देईल जो तुला कायमचे श्रीमंत बनवेल.”

संन्याशाने त्याच्या झोळीत हात घातला आणि एक खडा काढला. तो म्हणाला, “कदाचित त्याला हा खडा म्हणायचे असेल. हा मला काल जंगलात सापडला. हा घे तुला हवा असेल तर.”

तो माणूस त्या खड्याकडे विस्मयाने बघतच राहिला. तो जगातला सर्वात मोठ्या आकाराचा हिरा होता – माणसाच्या डोक्याएवढा.

पूर्ण रात्रभर तो गावकरी अंथरुणात तळमळत राहिला. सकाळ झाल्यावर त्याने संन्याशाला उठवले आणि म्हटले, “कृपा करून मला ती संपत्ती द्या ज्यामुळे तुम्ही हा हिरा दुसऱ्याला देवू शकलात.”

### समाधानी मनाकरता प्रार्थना करा

भगवान विष्णू त्यांच्या भक्तांना म्हणाले, “मी तुमच्या न संपणाऱ्या मागण्यांना विटलो आहे. मी तुमच्या फक्त तीन इच्छा पूर्ण करेन. मात्र हे तीन वर काळजीपूर्वक मागा. कारण एकदा त्या मागण्या मान्य केल्यावर मी तुम्हाला नंतर काहीही देणार नाही.” ते म्हणाले, “आनंदित झालेल्या भक्त मागेपुढे न पाहता म्हणाला, “ही आहे माझी पहिली इच्छा,” तो म्हणाला, “माझ्या बायकोचा मृत्यू व्हावा म्हणजे मी त्यापेक्षा चांगल्या बाईशी लग्न करीन.” त्याची इच्छा ताबडतोब पूर्ण झाली.

पण जेव्हा त्याचे मित्र आणि नातेवाईक तिच्या अंत्यविधीसाठी जमले आणि तिचे गुणगान करू लागले तेव्हा भक्ताच्या लक्षात आले की आपण जरा घाईच केली. तेव्हा त्याने भगवान विष्णूंना तिला जिवंत करण्यास सांगितले.

आता त्याच्याकडे फक्त एकच वर राहिला होता. त्याने ठरवले की आता कोणतीच चूक करायची नाही कारण आता कोणताही बदल करता येणार नव्हता. त्याने अनेक जणांशी सल्लामसलत केली. काही जणांनी त्याला अमरत्व मागण्यास सांगितले. पण काही जण म्हणाले की जर चांगले आरोग्य नसेल तर अमरत्वाचा काय फायदा? आणि पैसे नसतील तर आरोग्य काय कामाचे? आणि मित्र नसतील तर पैशाचा काय उपयोग?

अशी अनेक वर्षे गेली पण त्याने तिसरा वर काही मागितला नव्हता: आयुष्य किंवा संपत्ती किंवा सत्ता किंवा प्रेम. शेवटी तो देवाला म्हणाला, “मला सांग की मी काय मागू?”

भक्ताची द्विधा मनस्थिती बघून देव हसला आणि म्हणाला, “जे मिळेल त्यात समाधान मिळावे असे वरदान माग.”

### धर्माचे जागतिक संमेलन

मी आणि माझा मित्र धर्माच्या जागतिक संमेलनाला गेलो. तो व्यापारी मेळावा नव्हता पण स्पर्धा अतिशय तीव्र होती आणि प्रचार खूप आक्रमक होता.

यहुद्यांच्या

स्टॉलवर लिहिले होते की ईश्वर हा करुणामय आहे आणि यहूद्यांना त्यांनी खासकरून निवडले आहे. यहूदी. यहूद्यांप्रमाणे दुसऱ्या कोणालाही निवडलेले नाही. मुस्लिमांच्या स्टॉलवर आम्हाला समजले की ईश्वर हा दयाळू आहे आणि मोहम्मद हा त्याचा एकमेव प्रेषित आहे. ईश्वराच्या प्रेषिताची शिकवण ऐकल्यामुळे सर्वांना मुक्ती मिळेल. ख्रिश्चनांच्या स्टॉलवर संदेश होता : ईश्वर म्हणजेच प्रेम आणि चर्चशिवाय मुक्ती मिळणार नाही. चर्चमध्ये सामील होऊन आपला आत्मा नरकात जाण्यापासून वाचवा. बाहेर पडताना मी माझ्या मित्राला विचारले की त्याला ईश्वराविषयी काय वाटते. तो म्हणाला, “तो कडवा धर्माभिमानांनी आणि क्रूर आहे.” घरी परतल्यावर मी ईश्वराला म्हणालो, “तू या असल्या सगळ्या गोष्टी कशा सहन करतोस? शतकानुशतके ते तुझ्या नावाला काळिमा फासत आहेत हे तुला दिसत नाही का?” ईश्वर म्हणाला, “तो मेळावा मी आयोजित केला नव्हता. खरे तर तिथे जायची मला लाज वाटली.”

### भेदभाव

मी परत धर्म मेळाव्याला गेलो. या वेळी मी बालाक्री धर्माच्या महागुरूचे प्रवचन ऐकले. आम्हाला सांगण्यात आले की प्रेषित बालाक्री हा ईश्वराचा दूत होता. तो पाचव्या शतकात मेसाम्बिआच्या पवित्र भूमीवर जन्माला आला. त्या रात्री माझे ईश्वराबरोबर पुन्हा एकदा संभाषण झाले. “देवा तू फार भेदभाव करतोस. पाचव्या शतकातच आत्मज्ञानाची ज्योत का जागवलीस आणि मेसाम्बिआलाच पवित्र भूमी का बनवलीस? या शतकात आणि माझ्या भूमीत काय दोष आहे?” यावर ईश्वराने उत्तर दिले, “मेजवानीचा दिवस पवित्र आहे कारण प्रत्येक दिवस पवित्र असतो आणि कोणतेही चांगले स्थळ पवित्र आहे कारण पृथ्वीवरचे प्रत्येक स्थान पवित्र आहे. म्हणून प्रेषिताला ईश्वराचा पुत्र मानले जाते कारण यावरून समजते की प्रत्येक व्यक्ती दैवी आहे.”

### फुटबॉलाच्या सामन्यामध्ये येशू

येशू म्हणाला की तो फुटबॉलाच्या सामन्याला कधीच गेला नाही. म्हणून मी आणि माझे मित्र, आम्ही त्याला एका सामन्याला घेऊन गेलो. प्रोटेस्टंट पंचर्स आणि कॅथॉलिक कृशेडर्स यांच्यामधील ती एक भयानक लढाई होती. प्रथम क्रुशेडरनी गोल केला. येशूने जोरात त्यांचे अभिनंदन केले आणि स्वतःची टोपी हवेत उडवली. नंतर पंचर्सनी गोल केला आणि येशूने त्यांचीही वाहवा केली आणि टोपी हवेत उंच उडवली. यामुळे आमच्या मागे बसलेला माणूस कोड्यात पडला. त्याने येशूच्या खांद्यावर थाप मारली आणि विचारले, “हे भल्या माणसा, तू कोणाच्या बाजूने आहेस?”

“मी?” येशू उत्साहाने म्हणाला, “मी कोणाच्याही बाजूने नाही. मी फक्त खेळाचा आनंद घेतो आहे.”

प्रश्नकर्ता शेजारच्या माणसाकडे वळला आणि तिरस्काराने म्हणाला, “मला वाटत की तो नास्तिक आहे.”

खेळ संपल्यावर आम्ही येशूला याबद्दल छेडले. “तुला कोणाचीही बाजू न घेण्याची सवय आहे का?” “धर्माची बाजू घेण्यापेक्षा मी लोकांची बाजू घेतो.” येशू म्हणाला. मी सब्बाथ पेक्षा लोकांची बाजू घेतो.

### धार्मिक विद्वेष

पर्यटक त्याच्या वाटाड्याला म्हणाला, “तुला तुझ्या शहराचा निश्चितच अभिमान असेल. मी विशेषतः इथली अनेक चर्चेस बघून प्रभावित झालो आहे. इथले लोक नक्कीच ईश्वरावर प्रेम करणारे असणार.”

“हे बघा,” तो वाटाड्या उपहासाने म्हणाला, “हे लोक ईश्वरावर प्रेम करत असतील पण एकमेकांचा निश्चितच द्वेष करतात.”

एका छोट्या मुलीला विचारले गेले, “काफिर कोणाला म्हणायचे?” ती म्हणाली, “जे धर्माच्या नावावर एकमेकांशी भांडत नाहीत त्यांना काफिर म्हणतात.”

### आक्रमक आणि आत्मरक्षक प्रार्थना

कॅथॉलिक फुटबॉल संघ एका महत्वाच्या सामन्याकरता जात होते. एक बातमीदार ट्रेनमध्ये चढला आणि त्याने फुटबॉल कोच कुठे आहेत ते विचारले.

“संधाला यश मिळण्यासाठी तुम्ही तुमच्याबरोबर धर्मगुरू घेतला आहे असे मला समजले. माझी त्यांच्याशी ओळख करून देता का?”

“आनंदाने.” कोच म्हणाला. “तुम्हाला कोणत्या धर्मगुरूला भेटायचे आहे? आक्रमक की आत्मरक्षक?”

### विचारधारा

आधुनिक छळछावण्यांमध्ये कशा प्रकारे छळ केला जातो ते या वर्तमानपत्रामध्ये दिले आहे. दोषी माणसाला एका धातूच्या खुर्चीवर बांधून ठेवले जाते. मग त्याला विजेचा झटका दिला जातो आणि तो गुन्हा कबुल करेपर्यंत त्याची तीव्रता थोडी थोडी वाढवत नेली जाते. छळ करणारी व्यक्ती कानाचा पडदा फाटेपर्यंत त्याच्या कानावर सतत बुक्के मारत राहते.

दंतवैद्य कैद्याला खुर्चीत बांधून ठेवतात आणि नस मिळेपर्यंत दाताला भोक पाडत रहातात. दोषी व्यक्ती सहकार्य करेपर्यंत हे चालू राहते.

मानव स्वभावतः क्रूर नसतो. जेव्हा ते दुःखी होतात तेव्हा ते क्रूर बनतात. किंवा ते एखाद्या विचारप्रणालीचे शिकार बनतात.

एक विचारप्रणाली विरुद्ध दुसरी विचारप्रणाली. एक धर्म विरुद्ध दुसरा धर्म. आणि सर्वसामान्य लोक त्यांच्यामध्ये भरडले जातात.

ज्या लोकांनी येशूला सुळावर चढवले ते चांगले पती, प्रेमळ पिता असू शकतात. पण त्यांनी आपला धर्म आणि विचारधारा जिवंत ठेवण्यासाठी क्रौर्याचा वापर केला.

जर धार्मिक लोकांनी धर्माच्या तर्काऐवजी आपल्या हृदयाची हाक ऐकली असती तर आपल्यावर अनेक दृश्ये बघायची वेळ आली नसती – पाखंडी लोकांना जाळणे, महिलांनी सती जाणे, ईश्वराच्या नावावर लढल्या गेलेल्या युद्धांमध्ये लोकांची कत्तल होणे.

करुणा कोणत्याच विचारधारेला मानत नाही.

### **स्वतःमध्ये बदल घडवून जगात बदल घडवणे**

सुफी संत स्वतःबद्दल म्हणायचा : मी ज्यावेळी तरुण होतो त्यावेळी मी क्रांतीकारक होतो आणि मी ईश्वराकडे प्रार्थना करायचो, “ईश्वरा मला जगाला बदलण्याची ताकद दे.”

“मी मधमवयीन झालो आणि माझ्या लक्षात आले की माझे निम्मे आयुष्य संपले आणि मी एकाही माणसाला बदलू शकलो नाही. मग मी माझी प्रार्थना बदलली – ‘ईश्वरा जे माझ्या संपर्कात येतील त्यांच्यात बदल घडवून आणण्याची ताकद मला दे. फक्त माझे कुटुंबीय आणि मित्र. मग मला समाधान मिळेल.”

“आता मी एक वृद्ध झालो आहे आणि माझे आता मोजकेच दिवस उरले आहेत. आत्ता मी प्रार्थना करतो, ‘ईश्वरा स्वतःमध्ये बदल घडवून आणण्याची ताकद मला दे.” जर मी ही प्रार्थना सुरुवातीपासूनच केली असती तर माझे आयुष्य वाया गेले नसते.”

### **माणसाळलेला विद्रोही**

तो एक चक्रम माणूस होता. तो आम्हा सगळ्यांपेक्षा वेगळ्या पद्धतीने विचार करायचा आणि वागायचा. तो प्रत्येक गोष्टीबाबत प्रश्न विचारायचा. तो विद्रोही होता, प्रेषित होता, मनोरुग्ण होता का नायक? हा फरक कोण सांगू शकेल? आम्ही म्हणालो, “जाऊ दे, तसाही काय फरक पडतो?”

म्हणून आम्ही त्याचे सामाजीकरण केले. आम्ही त्याला लोकांची मते आणि भावना याबाबत संवेदनशील होणे शिकवले. आम्ही त्याला अनेक गोष्टींचा स्वीकार करण्यास भाग पाडले. आता त्याच्यासोबत राहणे शक्य होते. आम्ही त्याच्याबरोबर सरावलो. आम्ही त्याला नियंत्रित करून आज्ञाधारक बनवले.

स्वतःवर विजय मिळवला म्हणून आम्ही त्याचे अभिनंदन केले. तो स्वतःचे अभिनंदन करू लागला. त्याला समजलेच नाही की त्याने स्वतःवर नाही तर आम्ही त्याच्यावर विजय मिळवला होता.

एक मोठा माणूस गर्दी असलेल्या खोलीत घुसला आणि ओरडला, “इथे मफी नावाचा कोणी माणूस आहे का?”

एक छोटा माणूस उभा राहिला आणि म्हणाला, “मी आहे मफी.”

मोठ्या माणसाने जवळ जवळ त्याला ठारच मारले. त्याने त्याच्या पाच बरगड्या मोडल्या, नाक तोडले, दोन्ही डोळे काळेनिळे केले, त्याला जमिनीवर आपटले. मग तो खोलीच्या बाहेर निघून गेला.

तो माणूस निघून गेल्यावर छोटा माणूस स्वतःशीच हसताना बघून आम्ही आश्चर्यचकीत झालो. “मी त्या माणसाला मूर्ख बनवले.” तो स्वतःशीच कुजबुजत होता. मी मफी नाहीये! हा, हा, हा.”

जो समाज विद्रोह्यांना काबूत आणतो त्यांना शांती मिळते पण ते स्वतःचे भविष्य नष्ट करतात.

### हरवलेले मेंढरू

धर्माच्या शिक्षकांसाठी बोधकथा.

एका मेंढराला कुंपणाच्या भिंतीमध्ये भोक दिसले आणि ती त्याच्यातून बाहेर गेली. ती बरीच पुढे भरकटत गेली आणि त्याला परत यायचा रस्ताच सापडेना.

आणि मग त्याच्या लक्षात आले की एक लांडगा त्याचा पाठलाग करतो आहे. तो सुसाट पळू लागला पण लांडगा त्याचा पाठलाग करतच राहिला. शेवटी मेंढपाळाने त्याला सोडवले आणि प्रेमाने परत मेंढवाड्यात आणले.

अनेकांनी सल्ले देऊनही मेंढपाळाने ते भोक बुजवले नाही.

### उत्तम सफरचंद

नसरुद्दीनने प्रवचन संपवल्यावर लगेच गर्दीतल्या एकाने उपहासाने विचारले, “अध्यात्मिक सिद्धांत समजवण्याऐवजी तुम्ही आम्हाला एखादे प्रात्यक्षिक का दाखवत नाही?”

बिचाऱ्या नसरुद्दीनला काय उत्तर द्यावे सुचले नाही. “तुला मी कशा प्रकारचे प्रात्यक्षिक दाखवायला हवे आहे?” त्याने विचारले.

आपण मुल्लाला गप्प बसवले या भावनेने तो माणूस फार खुश झाला आणि गर्दीवर प्रभाव पडण्याच्या हेतूने म्हणाला, “उदाहरणार्थ आम्हाला नंदनवनातील सफरचंद दाखवा.”

नसरुद्दीनने ताबडतोब एक सफरचंद उचलले आणि त्या माणसाच्या हातात ठेवले. “पण हे सफरचंद एका बाजूने खराब झाले आहे.” तो माणूस म्हणाला. “स्वर्गातले सफरचंद उत्तमच असायला हवे.”

“दिव्य सफरचंद निश्चितच तसे असेल. “मुल्ला म्हणाला. “पण तुझी लायकी बघता स्वर्गीय सफरचंदाच्या जवळपासचे असे हे फळ तुला मिळू शकते.”

खोट असलेल्या नजरेला निर्दोष सफरचंद दिसू शकते का?

किंवा स्वतःचे हृदय स्वार्थी असताना दुसऱ्या माणसामधील चांगुलपणा दिसू शकतो का?

## गुलाम मुलगी

एक मुस्लीम राजा एका गुलाम मुलीच्या गाढ प्रेमात पडला आणि त्याने तिला गुलामांच्या वस्तीतून आणून राजवाड्यात ठेवले. त्याने तिच्याशी लग्न करून आणि तिला आपली पट्टाराणी करायचे ठरवले. पण दुर्दैवाने ज्या दिवशी तिने राजवाड्यात प्रवेश केला त्याच दिवशी ती गंभीर आजारी पडली.

हळूहळू तिची अवस्था आणखी बिकट होत गेली. सर्व उपाय करून झाले पण काहीच फरक पडला नाही.

ती जीवन मरणाच्या सीमारेषेवर घुटमळत होती.

निराश होवून त्याने जाहीर केले की जो कोणी तिला बरे करेल त्याला अर्धे राज्य बक्षीस मिळेल. पण सर्वोत्तम हकिमसुद्धा जो रोग बरे करू शकले नाहीत त्या आजारावर उपचार करण्याचा प्रयत्न कोण करणार?

शेवटी एक हकिम आला आणि त्याने तिला एकटीला भेटण्याची परवानगी मागितली. तासभर तिच्याशी बोलल्यावर तो राजासमोर हजार झाला. राजा त्याचे निदान ऐकण्यास उत्सुक होता.

“महाराज,” हकीम म्हणाला. “माझ्याकडे मुलीला बरे करण्याचा खरोखर एक अचूक उपाय आहे. मला त्याच्या परिणामाची इतकी खात्री आहे की जर त्याचा फायदा झाला नाही तर मी स्वतःहूनच माझा शिरच्छेद करायला सांगेन. मात्र मी जे औषध देणार आहे त्याने फार वेदना होतील. मुलीला नाही तर तुम्हाला.

“कोणते औषध ते सांग.” राजा ओरडला. “त्याची काहीही किंमत असली तरी तिला ते दिले जाईल.”

हकिमाने राजाकडे सहानुभूतीने बघितले आणि म्हणाला, “ह्या मुलीचे तुमच्या एका नोकरावर प्रेम आहे. तिला त्याच्याशी लग्न करायची परवानगी द्या आणि ती ताबडतोब बरी होईल.”

बिचारा राजा. त्याला ती मुलगी इतकी हवी होती की त्याला तिला सोडवत नव्हते पण त्याचे तिच्यावर एवढे प्रेम होते की त्याला तिला मरू द्यायचे नव्हते.

## संत कन्फ्युशिस

पु शांग एकदा कन्फ्युशिसला म्हणाला, “असला कसला तू संत. तू म्हणतो आहेस की येन-हुई तुझ्यापेक्षा जास्त स्पष्टवक्ता आहे. कठीण गोष्टी समजावून सांगण्यामध्ये तूआन-मु-झु तुझ्यापेक्षा सरस आहे? आणि चुंग-यु तुझ्यापेक्षा जास्त धाडसी आहे.

उत्तर मिळवण्याच्या भरात पु शांग सतरंजीच्या इतक्या टोकाला गेला की तो पडणारच होता.

“जर या गोष्टी खऱ्या असतील तर,” तो म्हणाला, “ही चार माणसे तुझे शिष्य का बनले?”

कन्फ्युशिस म्हणाला, “जिथे उभा आहेस तिथेच थांब आणि मी तुला का ते सांगतो. येन-हुला स्पष्टवक्तेपणा माहित आहे पण त्याला लवचीकपणा माहित नाही. तुआन-मु-झुला कठीण गोष्टी स्पष्ट कशा करून सांगायच्या ते माहित आहे पण प्रश्नाला साधे हो किंवा नाही हे उत्तर कसे द्यायचे ते समजत नाही. चुंग-यु धाडसी आहे पण सावध कसे राहायचे ते त्याला



माहित नाही. चुआन-सून-शिहला इतमामाने कसे राहायचे ते माहित आहे पण गर्विष्ठपणा नाकारून कसे राहायचे ते ठाऊक नाही. म्हणून हे चार जण माझे शिष्य आहेत.

मुस्लीम सुफी जलालुद्दीन रुमी म्हणतो, “जो हात नेहमी उघडा असतो किंवा बंद असतो तो हात अपंग आहे. जो पक्षी आपले पंख उघडू किंवा बंद करू शकत नाही तो उडू शकत नाही.

### आनंदी चूक

यहुदी संत बाल शेमचा ईश्वराची प्रार्थना करण्याचा एक विचित्र प्रकार होता. “देवा, लक्षात ठेव,” तो म्हणायचा, “मला तुझी जितकी गरज आहे तितकीच तुला माझी आहे. जर तू नसतास तर मी कोणाची प्रार्थना केली असती? जर मी नसतो तर तुझी प्रार्थना कोणी केली असती?” मला विचार केल्यावर आनंद होतो की मी पाप केले नसते तर ईश्वराला मला माफ करण्याची संधी मिळाली नसती.

### नारळ

झाडावर बसलेल्या माकडाने एक नारळ सुफी संताच्या डोक्यावर फेकला. त्याने तो नारळ उचलला, त्यातले पाणी प्यायले, मलई खाल्ली आणि करवंटीपासून कटोरा बनवला.

माझ्यावर टीका करण्याबद्दल आभार.

### गायकाच्या आवाजाने सभागृह भरून गेले

एका संगीत सभागृहाच्या समोर ऐकलेली गोष्ट:

“काय गायक आहे! त्याच्या आवाजाने सभागृह भरून गेले.”

“हो. आमच्यापैकी कित्येक जणांना आवाजाला जागा देण्यासाठी सभागृह सोडावे लागले.”

“आध्यत्मिक प्रवचनाच्या ठिकाणी ऐकलेली गोष्ट:

“धार्मिक ग्रंथांमध्ये सांगितल्याप्रमाणे मी ईश्वरावर कसे काय प्रेम करू शकतो?”

“मी माझे पूर्ण हृदय त्याला कसे अर्पण करू?”

“पहिल्यांदा तुम्हाला तुमच्या हृदयातला सर्व अनावश्यक गोष्टी कमी करा.”

आमक! तुम्ही ज्यांच्यावर प्रेम करता त्या लोकांनी आणि गोष्टींनी तुमचे हृदय भरण्यास घाबरू नका. कारण त्या गायकाचा आवाज सभागृहांमध्ये जसा भरला होता तसेच ईश्वराचे प्रेम तुमचे हृदय भरून टाकेल.

प्रेम हे पावाच्या लादीसारखे नसते. जर मी त्यातला एक तुकडा तुम्हाला दिला तर इतरांना देण्यासाठी माझाकडे कमी पाव शिल्लक राहील. प्रेम हे परम प्रसादासारखे आहे. जर मला पूर्ण येशू मिळाला तर तो तुम्हालाही मिळेल आणि नंतरच्या माणसालाही मिळेल.

तुम्ही तुमच्या आईवर मनापासून प्रेम करता, आणि तुमच्या सहचरावर आणि तुमच्या प्रत्येक मुलावर. आणि गमतीची गोष्ट म्हणजे प्रत्येकालाच त्याचा लाभ मिळतो. प्रत्येक वेळी हृदय दुसऱ्याला दिल्याने प्रेमात वाढ होते.

जर तुमचा मित्र फक्त तुमच्यावर प्रेम करत असेल आणि दुसऱ्या कोणावरही करत नसेल तर त्याला त्याचे हृदय दुसऱ्या कोणालातरी द्यायला सांगणे शहाणपणाचे ठरेल. तो जोपर्यंत हे करत नाही तोपर्यंत तो स्वतःचे कमकुवत (भुकेलेले) हृदय तुम्हाला देऊ करतोय.

## धन्यवाद आणि होकार

ईश्वरावर प्रेम कसे करावे? जी व्यक्ती आपल्याला दिसते, तिचा आवाज ऐकायला येतो आणि जिला स्पर्श करू शकतो तिच्यावर आपण जसे प्रेम करतो तसे तर नक्कीच नाही. कारण ईश्वर या इंद्रिय जगतातला नाही. तो कोणालाही माहित नाही, तो पवित्र आहे, तो आणि ती तसेच व्यक्ती आणि वस्तू या सारख्या संज्ञेच्या पलीकडचा आहे.

ज्यावेळी आपण असे म्हणतो की प्रेक्षकांनी सभागृह भरले आणि गायकाच्या आवाजाने सभागृह भरले, 'भरणे' हाच शब्द आपण दोन वेगवेगळ्या वस्तुस्थिती दर्शवण्यासाठी वापरतो. ज्यावेळेस आपण म्हणतो की आम्ही ईश्वरावर प्रेम करतो आणि आम्ही मित्रावर प्रेम करतो, आपण 'प्रेम' हाच शब्द दोन गोष्टी दर्शवण्यासाठी वापरतो. खरे तर गायकाच्या आवाजाने सभागृह भरत नाही आणि ना आपण ईश्वरावर साधारण प्रेम करू शकतो.

ईश्वरावर मनापासून प्रेम करणे म्हणजे आयुष्याला पूर्णत्वाने स्वीकारणे. ईश्वराने ज्या मर्यादा आपल्यावर घातल्या आहेत त्या स्वीकारणे. "माझ्या नाही तर तुमच्या इच्छेप्रमाणे काम होईल" असे येशू जेव्हा म्हणाला तशी भूमिका घेणे.

ईश्वरावर प्रेम करण्याचे सर्वश्रेष्ठ सूत्र दाग हमासर्जोल्डच्या शब्दांमध्ये मिळते:

जे काही झाले आहे त्याबद्दल धन्यवाद.

जे काही घडणार आहे त्याबद्दल धन्यवाद.

ही एक अशी गोष्ट आहे जी आपल्याला केवळ ईश्वरच देऊ शकतो. यामध्ये त्याचा कोणी स्पर्धक नाही. तुमच्या मित्रांवर मनापासून प्रेम करण्याच्या जे आड येत नाही ते म्हणजे ईश्वरावरचे प्रेम.

गायकाचा आवाज हा निःसंशयपणे गर्दीने भरलेल्या सभागृहाच्या मालकीचा आहे. गर्दी ही त्याची प्रतिस्पर्धी नाही. दुसरा आवाज हाच केवळ प्रतिस्पर्धी असू शकतो. ईश्वराची तुमच्या हृदयावर निर्विवाद पकड आहे. 'हो' आणि 'धन्यवाद' म्हणण्याची तुमची भूमिका कमकुवत करण्यास कारणीभूत होणारी व्यक्ती किंवा गोष्टच केवळ प्रतिस्पर्धी असू शकते.

## सायमन पिटर

बायबलमधील एक संवाद:

“आणि तू,” येशू म्हणाला, “मी तुला कोण वाटतो?”

सायमन पिटर म्हणाला, “तू ईश्वराचा पुत्र आहेस.”

मग येशू म्हणाला, “सायमन, जोनाहाच्या मुला, तू खरोखरच कृपापात्र आहेस. हे तू नश्वर लोकांपासून शिकला नाहीस. हे तुला तुझ्या पित्याने शिकवले आहे.”

जीवनाबरोबरचा एक संवाद:

येशू: तू संग, तुला मी कोण आहे असे वाटते?

ख्रिश्चन : तुम्ही ईश्वराचे पुत्र आहात.

येशू: बरोबर आहे. पण तू किती दुर्दैवी आहेस. कारण हे तुला एका मर्त्य मानवाकडून शिकावे लागले. हे तुला माझ्या पित्याकडून समजले नाही.

ख्रिश्चन: तुम्ही खरे सांगत आहात महोदय. मला कोणीतरी फसवल्यासारखे वाटते. तुमच्या पित्याने बोलण्याआधी मला ही उत्तरे दुसऱ्या कोणीतरी दिली होती. मला तुमच्या विवेकाबद्दल आदर वाटतो की तुम्ही सायमनला स्वतः काही सांगितले नाहीत.

## परोपकारी स्त्री

त्या स्त्रीने मडके खाली ठेवले आणि ती शहराकडे गेली. ती लोकांना म्हणाली, “या आणि त्या माणसाला भेटा.. मी आयुष्यात जे काही केले आहे ते याच्या सांगण्याप्रमाणे. हा माणूस प्रेषित असू शकतो का?”

ख्रिश्चन:

हिच्यासारख्या बाईचा शिक्षक. त्या बाईने काहीच उत्तर दिले नाही. तिने केवळ एक प्रश्न विचारला. उत्तर द्यायचा मोह नक्कीच झाला असेल. कारण त्याला सरळ तुमच्याकडूनच उत्तर मिळाले जेव्हा तुम्ही म्हणालात, “मी प्रेषित आहे. मीच तुमच्याबरोबर बोलत आहे.”

हे त्यांच्या तोंडून ऐकल्यावर अनेक जण त्यांचे शिष्य बनले. त्यांनी त्या महिलेला सांगितले, “तुम्ही जे सांगितले त्यावर आम्ही विश्वास ठेवला नाही पण आता आम्ही स्वतः ऐकले आहे आणि आम्हाला माहिती आहे की ते खरोखरच प्रेषित आहेत आणि ते या जगाचा उद्धार करतील.

ख्रिश्चन :

ईश्वरा, मी तुझ्याबद्दल इतरांकडून ऐकूनच समाधानी आहे. धार्मिक ग्रंथ, संत, धर्मगुरू आणि पोपकडून मी तुमच्याबद्दल ऐकतो. यदाकदाचित जर मी त्या सगळ्यांना सांगू शकलो असतो की मी तुमच्या सांगण्यावरून विश्वास ठेवत नाहीये तर मी स्वतः ऐकले आहे.

## लोयोलाचे इग्नेशस

सोळाव्या शतकातील सुफी संत लोयोलाचे इग्नेशस यांनी सांगितले की त्यांनी जेव्हा धर्म परिवर्तन केले तेव्हा त्यांना सल्ला देणारे कोणी नव्हते. म्हणून ईश्वराने स्वतः त्यांना एखाद्या शाळेच्या शिक्षकाने मुलांना शिकवावे तसे शिकवले. इग्नेशिअसने तर एकदा इथपर्यंत सांगितले की सगळे धर्म ग्रंथ जळून गेले तरी त्यांना काही फरक पडत नाही. कारण ईश्वराने त्यांना स्वतः शिकवले आहे.

ख्रिश्चन :

दुर्दैवाने मला अनेक लोकांनी मार्गदर्शन केले. त्यांनी आपला उपदेश माझ्यात इतका कोंबून कोंबून भरला की मला त्या गोंगाटात काही ऐकू येणेच बंद झाले. तू मला माझा शिक्षक म्हणून कधी प्राप्त होशील असे वाटलेच नव्हते कारण त्यांनी मला सांगितले, “आम्हीच तुझे शिक्षक आहोत. आम्ही सांगितलेले ऐकणे म्हणजेच ईश्वराचे ऐकणे.”

पण त्यांना दोष देणे किंवा ते माझ्या आयुष्यात आल्याबद्दल दुःख व्यक्त करणे योग्य नाही. खरे तर मी स्वतःलाच दोष द्यायला हवा कारण त्यांना खंबीरपणे गप्प बसवणे, स्वतःला शोधण्याचे धैर्य दाखवणे, ठराविक वेळ येईपर्यंत थांबण्याची चिकाटी ठेवणे मला जमले नाही. कधीतरी, कोठेतरी तू मौन सोडून तुझे अस्तित्व मला दाखवशील हा विश्वास दाखवणे मला जमले नाही.

समाप्त